

**ПРОЕКТ
ВИЗИЯ
БЪЛГАРИЯ**

БС

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	3
I. ДЪРЖАВА, ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ И АДМИНИСТРАЦИЯ.....	4
МОДЕРНО ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ, БАЗИРАНО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА.....	5
Предлагаме реално действащо и в услуга на гражданите Електронно правителство.....	5
II. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ	6
ДОХОДИ	6
НОВ ПЪТ КЪМ УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ	6
Инвестиции в нови и с висока добавена стойност производства	6
Държавни фирми и социални предприятия	7
Създаване на благоприятна бизнес среда	8
Производство и индустриални зони.....	8
Зелена икономика.....	9
Транспорт.....	10
Енергетика	10
Земеделие	10
Туризм.....	11
ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА	11
Данъчна политика	12
Увеличаване на доверието в социално- и здравноосигурителната система	12
III. РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	12
Странджа – Сакар.....	13
Целева програма за развитие на алтернативно земеделие в полупланинските и планинските райони.....	14
ИНТЕЛИГЕНТНИ ГРАДОВЕ	15
IV. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	15
V. ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА	17
ДОСТЪПНО И СЪВРЕМЕННО УЧИЛИЩЕ, МОТИВИРАНИ И МИСЛЕЩИ УЧЕНИЦИ, ОБРАЗОВАНА НАЦИЯ	17
Пълен обхват на децата в училищна възраст в системата на средното образование	17
Постигане на високо качество на средното образование, изпреварващо днешните обществено-икономически реалности и съответстващо на визията за развитие на държавата.	17
Възпитанието и националните ценности в образованието.....	18
НОВА ПЕРСПЕКТИВА ЗА УНИВЕРСИТЕТИТЕ И ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ	19
ДЪЛГОСРОЧЕН ПРОЕКТ ЗА АДАПТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА КЪМ ДИГИТАЛНОТО ПОКОЛЕНИЕ	19
НОВА ПОЛИТИКА ЗА НАУКАТА: ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНИЯ КАПИТАЛ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА „ИЗТИЧАНЕТО НА МОЗЪЦИ“	21
КУЛТУРА	22
VI. СИГУРНОСТ И ОТБРАНА.....	22
VII. ВЪНШНА ПОЛИТИКА	25
VIII. ДЕМОГРАФСКАТА КРИЗА	27

УВОД

България има нужда от нова перспектива. Досега изтъкваните като успешни макроикономически достижения на страната, като постигнат икономически ръст, намален текущ бюджетен дефицит, или дори излишък, както и нивото на задлъжнялост на държавата, не само не представят реалното състояние на страната, но и крият системни проблеми, които следва да се решават. Задълбочават се неравенствата, увеличават се хората, живеещи под прага на бедността. По данни на Министерството на финансите годишните доходи на 33 339-те най-богати българи за 2017 г., които възлизат на 5,376 млрд. лв. годишно, в пъти надминават доходите от труд на всички работещи в цели области. В тежка демографска криза сме. Бленуваният висок и стабилен икономически растеж не е цел, а само средство за постигане на цел от по-висок ранг – по-добро жизнено равнище и качество на живот. Това означава други политики за здравеопазване, образование, култура, доходи, социална и правова защита.

По силата на договора за присъединяване към ЕС българската икономика става част от европейската и тя е длъжна да се подчинява на правила, наложени към всички икономики – големи и малки, силно и слабо развити. Когато България се присъедини към ЕС, по мащаб икономиката ни беше 400 пъти по-малка от средноевропейската (Евростат, БВП в млн.€, ЕС-28). За 10 години тя нарасна, но успя да намали разликата, като стана 300 пъти по-малка. Това е много слаб напредък. За същото време, по сила на покупателната способност, страната не успя да отлепи от нивото, при което влезе в ЕС. За 10 години покупателната способност в страната се засилва от 46% на 49% от средноевропейската. В рамките на икономическия клуб, към който принадлежи, българската икономика се оказва малка и слабо развита, успоредно с високата си степен на отвореност към ЕС. Това означава, че тя е уязвима към външни шокове и слаба, за да се справя с вътрешните. Изпълнението на задължителните европейски регулации е по-болезнено за икономиката ни, а налаганите ограничения или неблагоприятни условия – на по-висока социална цена. Средният темп на икономическия растеж за последните 10 години е 2,4%. Единствено през 2007 и 2008 г. икономиката ни се развива с двойно по-високи темпове в сравнение с „богатите“ и тогава общественото благосъстояние е най-осезаемо. Очевидно е, че на страната ни е необходимо ускорено, но устойчиво развитие. Днес българското население е най-застрашено от бедност и социално изключване в Европа (средният дял на населението в риск от бедност за ЕС е 23%, в България – 40%), 3/4 от хората разполагат с доход под средния стандарт за водене на нормален живот. Доходите на 20-те процента най-богати са близо 8 пъти по-големи от 20-те процента най-бедни. Огромният дял на българите, живеещи в бедност и в социално изключване, съчетани със задълбочаващите се неравенства, поставят под риск самите основи на обществото и държавността. Необходимо е пълно преосмисляне на концепцията и провежданите досега икономически политики, защото, ако те продължават, потенциалът на икономиката окончателно се изчерпва. Важно е да се осъзнае, че страната ни има възможности и капацитет да върне своето ускорено, интензивно, социално-балансирано развитие.

Напълно възможен е реален ръст на БВП от 4,2% – 5% и ежегодно увеличение на размера на БВП с 6% – 7%. Новите политики влияят върху публичното и частното потребление и допринасят до по-голям нетен износ и на по-далечен етап до поддържане на постоянно ниво на инвестициите. Даваме си сметка, че за пълно достигане на този хоризонт е необходимо засилване на фискалния капацитет на България.

България не може да претендира за истински интегративен проект, ако не предостави основни социални права и жизнени стандарти на всички свои граждани. Политиките за заплатите, цените и производителността следва да бъдат координирани около целта за общ растеж на заплатите и за подобряване на производителността.

Минималните заплати в повечето сектори все още са много ниски и това допринася за прекомерните различия в заплащането и за слабото вътрешно търсене. Продължаването на политиките, които подкрепят конкурентоспособността на разходите чрез прилагане на умерено развитие на заплатите и неясния механизъм за определяне на заплатите, възпрепятства потенциала на България за растеж и скоростта на възходяща социална конвергенция.

Обществата с огромно неравенство не функционират ефективно и в дългосрочен план техните икономически системи не са нито стабилни, нито устойчиви. Когато една група с интереси държи твърде много икономическа власт, тя успява да създаде политическа система, от която самата тя се облагодетелства, вместо да се облагодетелства обществото като цяло. Когато тази облагодетелствана прослойка от обществото използва своята политическа мощ за прекомерни облаги за корпорациите, които контро-

лира, много от необходимите приходи отиват в джобовете на една малка част, вместо да се използват за обществото.

Неолибералният модел доведе до изключване ролята на държавата в ключови сектори и мащабни деформации в икономиката, в законодателството и регулациите.

Установеният начин на държавно управление е порочен, неефективен, несправедлив, неспособен да реализира основните принципи на демокрацията. Той забавя растежа, потиска инициативата, генерира неравенство, увеличава поляризацията на бедността и богатството в страната и обрича на бедност големи социални слоеве и групи от населението. Той генерира полярна и небалансирана социална структура с висока степен на противоречия и риск от социални конфликти и кризи.

Затова първо да обсъдим мястото на държавата, ролята на институциите и ефективността на администрацията.

I. ДЪРЖАВА, ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ И АДМИНИСТРАЦИЯ

Социална държава вместо краен либерализъм и самоуправство

Държавата е:

- гарант за законност и равенство пред законите за всички;
- активен регулатор на икономическия живот в условията на пазарна икономика, гарант за свободна конкуренция;
- основен фактор, определящ стратегическата насоченост на икономиката и създаващ всички условия за пазарна среда, данъчни условия, митническа политика, инвестиционен климат, преки държавни инвестиции, политика на доходите, трудови отношения, външнополитически условия;
- равноправен участник в икономиката на страната;
- основен собственик и оператор в жизненоважните сфери на икономиката – енергетика, транспортна инфраструктура, жп транспорт, язовири и водоизточници и пр.;
- защитник на интересите на националния бизнес в рамките на международните икономически интереси и съюзнически обвързаности;
- основен фактор за опазване на здравето и изграждане на образователното равнище на нацията;
- основен гарант за правата на трудещите и основен фактор в преразпределителните отношения за повече равенство и защита на социално слабите слоеве от населението (деца, възрастни, безработни, бездомни и пр.), на хората в неравностойно положение.

Повече държава там тогава, където и когато това е необходимо.

Установените през прехода правомощия, функции, инструменти и механизми на държавното управление са неефективни и не отговарят на интересите на страната и гражданите. Допуснато е крайно либерално отношение по отношение на обществени процеси, изискващи повече държавна намеса и контрол. Обратното, по отношение на процеси, изискващи повече свобода и лична отговорност, се прилагат значителни регулаторни и разрешителни правила и ненужна държавна намеса. В страната съществуват над 1500 разрешителни режима, две трети от които не са необходими и тормозят обществените процеси. От 150 лицензионни режима около 1/4 могат да отпаднат.

Държавата задължително трябва да присъства в: енергетика, инфраструктура, здравеопазване, образование, вътрешен ред и сигурност.

През държавата преминават и ще преминават пряко 40% от БВП. Чрез различни инструменти тя влияе пряко или косвено и върху останалите 60% (чрез минималната работна заплата, стандартите, трудово-правните норми и пр.).

Идеята за излизане на държавата от икономиката е илюзорна и спекулативна. Предлагаме „икономическа държава“, а не „бездържавна икономика“.

Реално разделение на властите – парламентарна вместо премиерска република

Възстановяването на парламентарната република и преустановяването на доминацията на изпълнителната власт и на фигурата на министър-председателя в държавното управление ще се налага императивно чрез законови инструменти и правила.

Ефективна администрация вместо административен произвол

Нужна е реформа, насочена към приближаване на властта към гражданите и бизнеса:

- Регионално управление от принципно нов тип;
- Нова философия на децентрализация – регионите – свързващо звено между централната власт и местното самоуправление;
- Ново разбиране за електронното правителство като ревизия и поддръждане на административните процеси и процедури.

Върховенство на закона и възстановяване на доверието в съдебната система:

- Гарантиране на достъпа на правосъдие и равно третиране на всички участници в процеса;
- Завишаване на контрола върху съдебното изпълнение и въвеждане на таван на начисляваните такси и възнаграждения на съдебните изпълнители;
- Преустановяване на всякакви опити за ограничаване на публичността на правосъдието, особено на административното;
- Въвеждане на специални изисквания за възстановяване на българско гражданство на лица, които са го загубили;
- Противопоставяне на опитите чрез международни споразумения да се въвеждат арбитражи, които заобикалят националните и европейските съдебни институции и налагат юридическа отговорност на държавата за провежданата от нея социално-икономическа политика.

Принципно нов модел на ограничаване на корупцията:

- От борба с корупцията към създаване на недопускащи корупция условия.
- Акцент върху превенцията и внедряване на модели за вземане на решения, свеждащи до минимум възможностите за корупция.

МОДЕРНО ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ, БАЗИРАНО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА

Предлагаме реално действащо и в услуга на гражданите Електронно правителство.

Национален електронен поземлен регистър – чрез него ще решим проблема с т.нар. „бели” и „червени” петна в земеделието, както и ще имаме възможността да управляваме по-ефективно поземлените ресурси. Ще имаме цялостна информация в реално време за структурата на земеделието: какво можем да очакваме като продукция във всеки един момент, как тази продукция стига до пазара, до кой пазар, кой я произвежда, кой взема субсидии, за какво взема субсидии, какъв е ефектът от тези субсидии, как се отразяват тези субсидии върху доходите на заетите в земеделието.

Единна информационна система, обединяваща пазарите на селскостопанска продукция с платформа за електронна търговия – чрез нея ще дадем достъп на фермерите до пазарите и големите търговски вериги.

Национална електронна система по заетостта, свързваща всички бюра по труда на територията на страната. Тази система ще даде достъп на безработните в дадена област до пазара на труда в съседен или по-отдалечен район. Допълнително ще се види колко са реално търсещите работа и колко – търсещите социални помощи.

Единен електронен данъчен регистър, обединяващ информация за всяко едно лице какво имущество има, какви приходи има и какви помощи получава. Това ще ни даде реална възможност да оценим и усъвършенстваме системата за социално подпомагане, да разграничим пенсиите от социалните помощи и да направим нова пенсионна реформа, която справедливо да преразпределя социално-осигурителните приходи според приноса им.

Електронна здравна карта и здравно досие, съдържащо информация за всяко здравно осигурено лице относно: кой го осигурява, какви осигуровки внася, какво допълнително доплаща за лечение, кой го лекува, кога и колко пъти го преглежда. Това ще даде възможност за по-ефективно управление на ресурсите в здравеопазването и чувствително ще намали злоупотребите.

Единна електронна образователна система, съдържаща информация за:

- всеки един ученик, студент – в кое училище/университет учи, посещава ли учебните занятия, колко често отсъства, кой му преподава, колко често го оценява.

II. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

ДОХОДИ

България се нуждае от по-динамично развитие на заплатите. Затова нашата **Политика по доходите** включва цел за **минимални възнаграждения не по-малки от 60% от средната работна заплата за страната за предходната година, както и по-справедливи ставки за заплащане на нощния труд и труда в извънработно време. В момента добавката за нощен труд е 25 ст. на час.**

Изграждането на модерна европейска социална държава изисква и **много по-голяма солидарност с най-уязвимите групи от населението, включително децата, лишени от родителска грижа, хората с увреждания, самотно живеещите възрастни хора.** За тях трябва да бъде осигурена качествена грижа извън институциите. Ето защо е необходимо да бъдат актуализирани стандартите за издръжка на социалните услуги за деца и възрастни, като бъде гарантирано и съответстващо заплащане на квалифициран персонал.

Хората с увреждания са част от нашето общество, за които е необходим равен, пълен достъп до социални услуги в общността и в семейна среда. Необходими са значителни усилия за осигуряване на заетост на тези лица, включително с целенасочена подкрепа на общините за създаване на социални предприятия, според местните потребности и спецификата на целевите групи.

В съвременния свят най-висок стандарт и качество на живот на гражданите си осигуряват страните със силно развита социална политика, която действа като коректив спрямо несъвършенствата на пазарната икономика и генерираните от нея неравенства, и осигурява реална защита на най-бедните и най-уязвими групи от населението.

България има остра нужда да възприеме и приложи на практика европейския социален модел, затвърден с приетия през ноември 2017 г. Европейски стълб на социалните права. Модел, основан на равните възможности и достъп до пазара на труда, справедливите условия на труд, всеобщата социална защита и активно социално включване.

НОВ ПЪТ КЪМ УСТОЙЧИВ ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

България се нуждае от икономически растеж, базиран на потребление и износ. В момента България изнася основно суровини и продукция с ниска добавена стойност, като 80% от износа се реализира от 40 фирми при 420,000 регистрирани по ДДС. Оптималния ефект от експортно ориентиран растеж може да се постигне само при структурно модернизиране на икономиката. Това означава инвестиции в по-съвършени производствени технологии, заетост на по-квалифицирани работници, по-висока вътрешна добавена стойност и промяна в условията за правене на бизнес в страната.

Инвестиции в нови и с висока добавена стойност производства

Общите очаквания на чуждестранните инвеститори в България са свързани с намаляване на административните пречки пред бизнеса, изкореняване на корупцията, подобряване на инфраструктурата, поддържане на стабилна политическа среда, подобряване работата на администрацията и съдебната система. Настоящите конкурентни предимства на българските фирми са свързани преди всичко с ниските цени (ценови предимства), основани на евтина работна ръка, но такива предимства са неутрайни. В съвременните условия потребителите са готови да платят по-високи цени за по-висококачествени, диференцирани, нови, уникални продукти и услуги; бързина на доставките; високо качество на маркетинг и мениджмънт и т.н. Българските фирми отстъпват на своите конкуренти на европейските пазари по отношение на тези елементи. Ето защо **предлагаме да се раздвижи българският капитал,** който в момента стои в банките и не може да намери сигурна среда за инвестиции. На първо място да се смени концепцията и да се постави българският и чуждестранен инвеститор на равна основа. Нека първо стимулираме инвестиционния процес, а после да търсим чужд капитал. Нека погледнем първо на държавата като инвеститор номер едно. Нека погледнем на държавата като партньор и едва тогава да привличаме външен капитал. Държавата да участва с дялово финансиране в проекти.

На инвеститорите ще се предложи „Социален инвестиционен пакет”. Това са държавно гарантирани ценни книжа с по-висока от нормалната доходност. Набраните от тази емисия средства ще отидат за финансиране на проекти (чрез безлихвени кредити, като държавата поема ангажимента за до-

ходност пред инвеститорите) в областта на социалните инвестиции, „зелената икономика“, нови форми на образование и др. Земеделieto от своя страна изпитва остра необходимост от възстановяване на хидромелиоративните съоръжения, което предопределя и едно от направленията на публичните инфраструктурни инвестиции.

Ще се приложи Секторна стратегия за привличане на инвестиции в страната, на базата на която са определени следните сектори, към които приоритетно следва да се насочват инвестициите в България: **електротехника и електроника, информационни и комуникационни технологии, земеделие и хранително-вкусова промишленост, машиностроене и по-специално транспортно оборудване, транспорт и логистика, здравеопазване и фармацевтика, химическа промишленост и производство на изделия от каучук и пластмаса**. България е с отлични изходни предпоставки и за развитието на биологично земеделие, което е с възможности за реализиранетна висока добавена стойност.

Държавни фирми и социални предприятия

Да укрепим държавните активи в икономиката и да поставим управлението им на пазарен принцип. Подготвили сме специално законодателство за предприятията с над 50% държавно или общинско участие. Необходимо е професионално мениджърско управление на конкурсно начало, отчетност и прозрачност в управлението, за да гарантират приходи в държавния и общинските бюджети. **Тези предприятия ще се управляват на пазарен принцип и веднъж завинаги ще се пресече зависимостта на държавния и общинския сектор от политическите промени**. Предлагаме да се оздравят публичните предприятия и да се превърнат в инструмент за натрупване на финансови средства и излизане на българските държавни фирми на външни пазари. **Печалбата от тези предприятия ще се акумулира в „Държавен инвестиционен фонд“**.

Новият подход в засилване социално-икономическата роля на **държавата е създаване на нов тип организации/предприятие – със „социалноикономическа цел“**. Социалното предприятие е оператор в социалната икономика, чиято цел е за въздействие върху общественото. То предоставя стоки и услуги за пазара по предприемачески и новаторски начин и използва своите печалби основно за постигане на социални цели. Социалното предприятие се управлява по открит и отговорен начин, като включва служители, потребители и заинтересовани страни, засегнати от нейните търговски дейности. Тези предприятия могат да се създават и на ПЧП основа с общините и държавата. Важно е единствено да не реализират директно печалба, а ефектът от това да се пренесе върху заинтересованите социални групи, например при доставката на евтини генерични лекарства от последно поколение за населението. Следвайки тенденциите и насоките на ЕС в развитието на социалната икономика и възможността за ползване на европомощи и финансиране при осъществяване на тази дейност, условно приемаме социалните предприятия основно да оперират в следните 4 области:

- **Работна интеграция** – обучение и интеграция на хора с увреждания и безработни;
- **Лични социални услуги** – здраве, благосъстояние и медицинска помощ, професионално обучение, образование, здравни услуги, услуги за отглеждане на деца, услуги за възрастни хора или помощ за хора в неравностойно положение;
- **Развитие на необлагодетелстваните райони** – социални предприятия в отдалечени селски райони, схеми за развитие/рехабилитация на квартали в градските райони, помощ за развитие и сътрудничество за развитие с трети държави;
- **Други** – включително рециклиране, опазване на околната среда, спорт, изкуство, култура или историческо съхранение, наука, научни изследвания и иновации, защита на потребителите и любителски спортове.

Достъпът до нови пазари е ключов за българските и държавните и частни предприятия. Като отчитаме рисковете, които съпътстват навлизането на нови външни пазари, ние предлагаме държавна подкрепа в лицето на Българската агенция за експортно застраховане (БАЕЗ). Ще увеличим застрахователния капацитет на БАЕЗ и ще дадем силен тласък на износа на продукти на малките и средните предприятия, като държавата поема рисковете.

По отношение на **достъпа до финансиране** да развием и небанковите канали за финансиране на промишлени проекти от фондове за рисково финансиране, пенсионните фондове и др., въобще от капиталовия пазар. Да развием и дадем тласък на сегмента за малките и средните предприятия на Българската фондова борса, чрез който малки, бързо развиващи се фирми, без дълга финансова история, да

набират капитал чрез опростена процедура, без проспект за публично предлагане и без да имат статут на публични дружества.

Създаване на благоприятна бизнес среда

Устойчива икономика е немислима без благоприятна бизнес среда. Успоредно с ускореното продължение на процеса на облекчаване на лицензионните, разрешителните режими и другите административни тежести, **остават неразвитите въпроси с фирмите, които са изпаднали в затруднено положение, несъстоятелност и фалит. Един от основните приоритети е разрешаването и топенето на междуфирмената задлъжнялост.** В тази връзка трябва законодателни инициативи и мерки, които създават условия за втори шанс на закъсалите фирми, които искат да се върнат в пълноценен правно-икономически оборот: реструктуриране/оздравяване/извънсъдебни споразумения. Друга наша цел е развитие на публичното частно партньорство като начин за обединяване на усилията на държавата за насърчаване на стопанската дейност с частната инициатива.

Производство и индустриални зони

Едва ли някой ще оспори, че икономиката ни се нуждае от „възраждане на индустрията“ – такава промяна в структурата на стопанската дейност и внедряване на технологии, за които се очаква да предоставят по-добри перспективи за икономически растеж и социално благоденствие. **Цел на индустриална политика на България е да стимулира търсенето в страната, да обезпечи експортно ориентирана икономика и да насърчи инвестиционния процес.** Възраждането на индустрията е силно обвързано с иновациите и оптимизацията в традиционните производства, без които българската промишленост не е конкурентоспособна на световните пазари. **Наша цел и създаване на Български иновационен индустриален модел, основаващ се на прилагане на интегрирана политика между отделните сектори с цел повишаване на равнището на образованието, на науката, на технологиите и иновациите.** Ключов етап за осъществяване на този нов модел е разработването на биотехнологиите, нанотехнологиите, новите материали, фотониката, микро и нано електрониката, както и внедряването на нови производствени схеми и системи. Това ще даде основа за развитието на широка гама от нови производствени процеси, стоки и услуги, като индустрии от ново поколение през следващото десетилетие. **Така българската индустрия ще бъде поставена на нови икономически основи, базирани на знанието, което ще я направи по-конкурентоспособна, ориентирана към проучванията и иновациите с цел постигане на по-устойчива, интелигентна и приобщаваща икономика.**

Възраждането на индустрията се фокусира върху индустриалните зони по региони и превръщането им в притегателен център за инвестиции и иновативни технологии. **Предлагаме да се определи и внесе ред в дейността на индустриалните зони и взаимоотношенията между фирмите, компанията, която управлява зоната и държавата, и да се реши проблемът с дългите срокове при съгласувателните процедури.**

Да се увеличи капацитетът на Национална компания индустриални зони (НКИЗ) с 500 млн.лв., като тези средства се насочват по три оси:

Местоположение. Средствата по тази ос се разпределят на регионален принцип и според степента на развитие на индустриалната зона – действащи, в развитие и за създаване на нови.

Инфраструктура. Държавата ще инвестира в изграждане на инфраструктура в зоните и след това да се привличат инвеститори.

Кадри. Държавата ще инвестира чрез партньорство между НКИЗ и средните и висшите училища по региони, в нови образователни програми, свързани с профилиране на средното образование по места и обвързването му със специалности, в пряка връзка с индустрията, както и за изграждане на единна база данни на завършващите ученици и студенти в региона.

Допълнително НКИЗ ще разполага с **венчър капитал**, за да участва в реализирането и управлението на проекти в следните приоритетни области:

- „интелигентните градове“ чрез публично-частното партньорство между ВУЗ-овете, общините и бизнеса, приоритет за по-малките областни градове с технически ВУЗ-ове;
- изграждане и развитие на индустриални зони на терените на съществуващи в миналото и разрушени промишлени предприятия;
- оптимизиране продоволствените вериги. Стимулиране на преработвателната промишленост и прецизното земеделие в малките населени места в близост до индустриалните градове.

Извън индустриалните зони фонд „Индустрия“ ще финансира проекти в индустриални сфери, приоритетни по региони.

За преодоляване на задълбочаващите се регионални различия ще създадем нови финансови инструменти, които ще осигурят дългосрочно финансиране на важни инфраструктурни обекти, като предприятия за преработка на отпадъците, пречиствателни станции за питейна вода, хидромелиоративни съоръжения, енергийни проекти и др., чрез публично-частни партньорства и инфраструктурни облигации от страна на държавата и общините.

Зелена икономика

Системата на ООН разглежда зелената икономика като средство за постигане на устойчиво развитие и изкореняване на бедността. Зелената икономика **води до подобряване на човешкото благосъстояние и социална справедливост, като същевременно намалява значително екологичните рискове и екологичните недостатъци.**

Основните принципи, които залагаме за развитието на зелената икономика, са:

- опазване на околната среда;
- социално въздействие;
- икономически ползи.

В нашите виждания мястото на зелена икономика е в пет основни сектора:

- Възобновима енергия;
- Зелени сгради;
- Управление на водите;
- Управление на отпадъците;
- Управление на земите.

Основен акцент поставяме върху:

Зелени сгради (без влагане на бетон) – като основен и неотменим критерий за архитектура и строителство в защитените територии по Натура 2000, както и по бреговата ивица на Черно море и река Дунав.

Управлението на земята е процес на управление на използването и развитието (както в градските, така и в селските райони) на земните ресурси. Земните ресурси се използват за различни цели, които могат да включват биологично земеделие, презалесяване, управление на водните ресурси и проекти за екотуризъм. Управлението на земята може да има положително или отрицателно въздействие върху земните екосистеми. Земята, прекомерно или неправилно използвана, може да разруши и да намали производителността и да наруши естественото равновесие. Ето защо пазарните свободи, правото да се разпореждаш със земята, трябва да бъдат държавно регулирани с цел защита на социалните права на гражданите като:

- свободен достъп до национални и природни ресурси, брегова ивица и др.;
- право да обработваш земята си с цел задоволяване на потребностите;
- свободен достъп до горите.

Предлагаме:

- Премахване концесиите на плажовете.
- Въвеждане на критерий за екологичните характеристики на земеделската земя при разпределяне на земеделските субсидии.
- Ограничаване на всички мерки, превръщащи земеделската земя в инвестиционен инструмент.
- Забрана концесиите за добив на дървесина в държавните горски стопанства. Държавата като собственик организира и извършва санитарната и промишлената сеч в държавните гори, а частните ползватели купуват дървесината.
- Преразглеждане на екологичните проекти с акцент върху залесяването.
- Задължение на индустрията с високи въглеродни емисии ежегодно да финансират залесителни мероприятия.

Възобновима енергия – акцент върху инсталации за добив на енергия от отпадъци.

Управление на водите – В XXI век все още близо 400 000 български граждани всяко лято са на воден режим. Да изместим фокуса от инсталациите за пречистване на отпадни води към инсталации за пречистване на питейни води. Активни мерки за контрол върху качеството на питейните води.

Управление на отпадъците – предлагаме пакет от мерки за рециклиране и оползотворяване на строителните отпадъци (където изоставането е тотално) чрез тяхното влагане в строителството на

различни инфраструктурни обекти за достигане на целта – 70% рециклиране, съгласно Новата рамкова директива за отпадъците. Стимулиране на бизнеса чрез разработване на критерии за „зелени“ обществени поръчки и предимства за тези, които осигуряват по-висока степен на рециклиране на строителните отпадъци. Въвеждане на подхода RRR (Reduce, Reuse, Recycle) – ограничаване на генериране на отпадъците, разширяване на повторната им употреба и рециклиране.

Транспорт

Нашата цел е България да развива устойчива, балансирана и ефективна транспортна система в услуга на хората и бизнеса.

Автомобилен транспорт и пътища

„Не на войната по пътищата!“ – снижение ежегодно с 5% на пътнотранспортните произшествия с тежък изход. Качествен ремонт, рехабилитация и строителство на пътища. Въвеждане на по-справедлива електронна Тол-система с етапна отмяна на винетната система. Защита на националния интерес в международния автомобилен транспорт. Интегриран обществен транспорт в столицата и големите градове. Субсидирани общински транспортни схеми за всички общини в страната.

Железопътен транспорт

Създаване на условия българските железници да бъдат център и носител на интермодалност в ЮИ Европа. Професионално управление на БДЖ и защитата им от нелоялна конкуренция. Неотложни мерки за обновление на вагонния, мотрисен и локомотивен парк.

Гражданска авиация

Проучване за ново място за развитие на Летище София извън границите на града. Защита на националните авиопревозвачи от нелоялна конкуренция.

Воден транспорт

Развитие на основните ни морски и речни пристанища като интермодални терминали. Включване на Пристанище Варна към основната транс-европейска транспортна мрежа. Адекватна политика за защита и развитие на малките и рибарски пристанища.

Транспортна инфраструктура

Национални приоритети в Северна България – етапи на АМ „Хемус“, СП „Ботевград – Видин“ и СП „Русе – В.Търново“. Практически стъпки към развитие на транспортната инфраструктура към Западни Балкани и Коридор VIII (жп линията за РМакедония и АМ „Калотина“).

Енергетика

Нашата цел е да водим политика за осигуряване на достъп до енергийни източници на екологично и социално съобразена цена за всички (гражданите и бизнеса). Да се премахнат рисковете пред сигурността на снабдяването и несправедливите и непрозрачни отношения между субектите в енергетиката. Ще изградим енергийни мощности, които да подсилят енергия за бизнеса във връзка с индустрията на страната, развитието на зелената икономика и потребностите на енергийния пазар в региона. Предлагаме последователна политика за стабилизиране на енергетиката, насочена към финансово стабилизиране на енергийния сектор и подкрепа за новите технологии в енергетиката – използване на електромобили, акумулиране на електроенергия и развитие на интелигентни мрежи. Категорично се обявяваме за държавна подкрепа за развитие на големите български енергийни инфраструктурни проекти, газови връзки и коридори с доказана икономическа ефективност.

Реализирането на тези проекти, поради по-ниските цени на енергия и/или обезпечаване със суровини, ще даде на страната конкурентно предимство за развитие на високоенергоемки индустрии, като машиностроене, металургия и химическа промишленост при стриктно спазване на съвременните екологични критерии.

По отношение монополите в енергетиката ще изградим енергийна система, предоставяща избор на диверсифицирани, мултитарифни енергийни пакети за всички. **Ще има пакети за енергийно бедни, гарантиращи минималния им жизнен стандарт; пакети за гражданите и бизнеса според тяхното потребление и справедливо преразпределяне на зелената енергия.**

Земеделие

Земеделието има нужда от цялостен пакет от мерки за защита на собствеността и ефективно стопанисване на земята. Целта ни е да формираме ефективни производствени структури и да подпомагаме сдруженията и кооперациите като база за развитие на средните и дребните производители.

Предлагаме да се подпомага производството на храни за местна консумация чрез стимулиране на биологичното земеделие, „късите вериги на доставка“ (т.е. отпадане на многото прекупвачи) и чрез програми, насърчаващи купуването на продукти, произведени в България.

Ще предложим политики за подпомагане на малките и средните земеделски стопанства в т. ч.

Активна държавна политика в селскостопанското производство, изразяваща се в:

- Диференцирано субсидиране и ограничаване на едрите земеделски производители. Въвеждане на таван на субсидията до 60 000 лв.
- Приоритизиране на държавното финансиране към малките и средните ферми. Специално финансиране на младите фермери.
- Създаване на държавна система за съвети в земеделието, административно ангажирана с администрирането на земеделската дейност.
- Информационна платформа за внедряване на иновации в земеделието. СА – център за трансфер на знания.

Активна държавна политика в сферата на пазарите, изразяваща се в:

- Финансиране изграждането на мрежа от фермерски пазари.
- Намалване административната тежест за достъп до пазара на малките ферми.
- Надфирмен маркетинг – включване на традиционни за България земеделски продукти в националната реклама в страната и чужбина.
- Усъвършенстване на БДС с приоритет българското производство.
- Преструктуриране системата за контрол с цел оптимизация.
- Нулеви ставки на ДДС за храни, изработени само от естествени суровини, без следи от консерванти, заместители и подобрители.
- Увеличаване присъствието на български храни в големите търговски вериги.

Туризъм

Днес туризмът е сред най-бързо развиващите се по темп и динамика индустрия и това се отнася с пълна сила за региона на Балканите, където се появяват повече и по-силни конкуренти на България. За да запази своето конкурентно предимство, страната трябва да преодолее натрупалите се пред индустрията предизвикателства: недостиг от квалифицирани кадри във всички видове туризъм, липса на централна и недалновидна местна политика по отношение на бранша. **Въпреки това, със своите щедри природни дадености, България има огромен потенциал да се превърне в целогодишна туристическа дестинация. Нашата цел е развитието на 5-те основни видове туризъм, както и удължаване на туристическия сезон** (от средата на април до средата на октомври – за летния, и от септември до април – за зимния). Ние предлагаме реструктуриране на туристическата индустрия, като:

- Децентрализация на бюджетните капиталови разходи към общините и централизиран контрол на тяхното изпълнение.
- Премахване на концесиите на плажната ивица, които са предпоставка за корупция в бранша.
- Публично-частно партньорство и емитиране на целеви инфраструктурни държавни и/или общински облигации.
- Нови схеми за насърчаване на българските туристи да посещават българските туристически обекти.
- Развитие на СПА туризма като мярка за удължаване на туристическия сезон.

ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА

Основен приоритет на фискалната политика, която предлагаме, е устойчиво социалноикономическо развитие с финансова стабилност, при стриктно придържане към критериите от Маастрихт.

Нашата средносрочна фискална стратегия е да се елиминират бюджетните дисбаланси и да се възстанови бюджетната позиция чрез последователни стъпки за бюджетна консолидация. Чрез фискалната политика ще се финансират приоритетни национални, обществено-полезни публични, инвестиционни, инфраструктурни и енергийни проекти, които ще се одобряват от Парламента на Република България след провеждане на широка публична дискусия.

Бюджетирането включва отговор на въпросите – кой предоставя, как, какво, кой решава?

За постигане на заложените фискални цели ние ще заложим на:

Данъчна политика

Ефективна данъчна политика за осигуряване на социалноикономическа, фискална и макроикономическа стабилност, икономически растеж, инвестиции и заетост да се осъществява чрез:

- Намаляване ставките на ДДС за основни храни и лекарства;
- Въвеждане на прогресивно данъчно облагане;
- Въвеждане на семейното подоходно, в центъра на което стои не отделният индивид-данъкоплатец, а семейството или още по-точно домакинството. Този начин на облагане е по-справедлив и дава облекчения както за семейства с деца, така и за тези, които се грижат за свои близки;
- Въвеждане на диференцирани ставки на данък печалба с преференциални ниски или нулеви нива за областите на икономиката, които са национален приоритет.
- Повишаване на събираемостта на данъчно-осигурителните приходи чрез прилагане на механизми за по-висока отговорност на администрацията и контрол, насочен към намаляване дела на сивата икономика, борба с данъчните измами и укриването на данъците.

Увеличаване на доверието в социално- и здравноосигурителната система

Пенсионна реформа, целяща повишаване на адекватността на пенсиите и увеличаване на приходите в Бюджета на ДОО, което ще постигнем чрез следните мерки:

1. Преизчисляване на всички пенсии, отпуснати до 31 декември 2015 г.(последното преизчисляване е от 2008г.);
2. Премахване на максималния месечен размер на социално- и здравноосигурителния доход и на максималния размер на пенсията;
3. Увеличаване на приноса на стажа във формулата за размера на пенсията. Процентът за всяка година осигурителен стаж да е поне 1,33, колкото е стандартът на Международната организация по труда, а след това да продължи плавното му увеличение до 1,5. (за 2017г. той е 1,126, а за 2018 – 1,169);
4. Разширяване на съществуващите гъвкави елементи за насърчаване по-дългото оставане на пазара на труда. Всяка година стаж след придобиване право на пенсия да носи по-голям процент, например: 1 г. – 4, 2 г. – 4.5, 3 г. – 5. (в момента е 4, без значение колко години след придобиване на правото за пенсия продължаваш да работиш);
5. Възстановяване на ежегодното осъвременяване на пенсиите по „Швейцарското правило“.
6. Всички плащания, които не са свързани с осигурителен принос, да бъдат извадени от държавното обществено осигуряване и да се поемат от държавния бюджет.

III. РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Нашата цел е стабилизиране на икономическите региони за планиране като крачка към придобиване на по-голяма самостоятелност. Целта е постепенно прерастване на регионите от обект на централизирани политики в ангажирани партньори на националните органи. Първо, на ниво регион следва да се разработят политики по сближаване на доходите между областите вътре в региона, както и изглаждане на дисбалансите по отношение болничните заведения, образованието и транспортната свързаност. На ниво регион следва да се търси и решение на проблема с квалификацията на кадрите и обвързване на образователната система с икономическия профил на региона. Едва след постигане на конвергенция на регионално ниво следващата стъпка е конвергенцията между самите региони. **Този подход предполага политиките да се изработват преди всичко спрямо регионалните специфики, поставяйки междинни цели.** Така, например големите предприятия в Търговище носят с над 10% по-висока добавена стойност в сравнение с останалите региони от областта, преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия с натрупване към 31.12.2016г. са близо два пъти по-големи, но доходите на заетите в тях са по-ниски от заетите в съседния Разград, като и броят на населението, и оборотит, за двете области са еднакви. В Кюстендил, въпреки че е с по-голям дял висшисти – 24,8% от Кърджали, например, безработицата е по-голяма и доходите са по-ниски при приблизително еднакъв брой на населението и равен брой наети.

Интересни констатации могат да се направят и по посока **чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия:**

- **произведена продукция (хил. лв.);**
- **добавена стойност по факторни разходи (хил. лв.);**

- средна годишна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение (лв.).

По същия начин можем да констатираме, че високата добавена стойност невинаги води до повишаване на доходите. Всичко това говори за спешна нужда от държавна регулация по отношение преразпределянето, защото без нея икономическият растеж води единствено до мултиплициране на капитала, но не и до справедливо заплащане на труда.

Поради тази причина, ако искаме да дадем ефективно решение на проблеми като доходи, качество на образование, качество на здравеопазване, то следва да пречупим нашите политики през регионите.

По този начин бихме могли да осигурим устойчивост както на заетостта, така и устойчивост в растежа на доходите. Не можем да търсим например ефективен догонващ растеж на доходите на Видин, ако целта му е София. Колкото и пари държавата да налива, не би могъл да се очаква ефект. Много п-реалистично обаче е Видин за 5-годишен хоризонт да постигне конвергенция в доходите с Плевен и след това в следващите 5–7 години целият Северозападен регион да гони конвергенция с останалите региони, в т.ч. и София.

Затова наш основен приоритет е подкрепа за най-изостаналите региони в страната. Стига да се придържат към планирани действия по икономическо и социално сближаване, тези райони ще могат да се възползват от нов „**Национален фонд за сближаване между регионите**“. Цел за този фонд е той да се съсредоточи във финансиране на онези инвестиции в изостаналите региони, които водят към възходящо сближаване и постепенни реформи, включително в области като образование, формиране на умения, местен капацитет и добро управление.

Приоритетни програми за изостаналите региони:

Странджа – Сакар

Стратегически цели:

УКРЕПВАНЕ НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

- **Нови инвестиции** – в индустриални паркове, в бизнес инфраструктура, в социални предприятия;
- **Привлекателна икономическа среда** – преференции за местния бизнес по смисъла на ЗКПО и преференции от „Местни данъци и такси“ за първите пет години от съществуването на нова стопанска единица. Целеви инвестиционен фонд за МСП (осигуряващ безлихвени заеми);
- **Селско стопанство** – подкрепено зеленчукопроизводство, овощарство, биоземеделие и животновъдство;
- **Туризъм** – подкрепа на регионални туристически продукти.

УСТОЙЧИВИ ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ

- Жилищна програма за млади квалифицирани кадри;
- Привличане на бъдещи специалисти (ученици и студенти) чрез стипендии срещу завръщане в района, в т.ч. :
 - стипендии за студенти по технически специалности, необходими за развитието на съответните отрасли в икономиката;
 - стипендии за студенти, които след завършване се ангажират да работят в общинските администрации (повишаване на административният капацитет);
 - стипендии за гимназисти и подпомагане на професионални училища и паралелки с оглед създаване на бъдеща квалифицирана работна ръка за предприятията;
- Повишаване на качеството в образованието – чрез обновяване на оборудването и учебни програми в професионалните училища, както и чрез укрепване на базата за висше образование, висше и средно професионално образование.

ИНФРАСТРУКТУРА И ЕКОЛОГИЯ

- Доизграждане и обновяване на елементите на РПМ, вкл. меридиалните връзки в района.
- Подобряване достъпа до бизнес и туристически обекти.
- Превенция на рискове от наводнения, свлачища и горски пожари.
- Хидромелиорации и земеделска инфраструктура, рекултивации.
- Улични мрежи, градска среда, зелени системи.
- ВиК – селищни мрежи, третиране на отпадъци.

Целева програма за развитие на алтернативно земеделие в полупланинските и планинските райони

Насочена към „Възстановяване на традиционното и създаване на алтернативно земеделие в планинските и полупланинските райони с цел повишаване заетостта и доходите на населението”.

Нашата цел е да стимулираме земеделско производство, осигуряващо трудова заетост и допълнителен доход на населението в тези райони.

- Ориентиране на земеделието в планинските и полупланинските райони към екопроизводство, култивирани билки и етерично-маслени култури и изграждане на преработвателни цехове за тези култури.
- Нови форми на организация на планинските ливади и пасища с цел повишаване заинтересоваността и ефективността от животновъдството.
- Подкрепа за създаване на нови фамилни малки и средни животновъдни ферми (до 20 глави едър рогат добитък или 100 овце /кози).
- Специализирано ветеринарно обслужване с държавни ветеринарни лекари.
- Въвеждане на нови организационни форми на земеделско стопанство (организиране на групи производители за съвместно финансиране и защита на интересите им).

Визираните териториални общности са твърде големи, а проблемите са сложни, за да се повлияват трайно и осезателно от целеви програми с ограничен срок на действие (5–7 години). Необходима е постоянна и дълготрайна подкрепа в продължение на десетилетия, за да настъпят трайни, осезателни и необратими процеси в желана посока.

За да се гарантира по-дълъг срок на действие на предлаганите от нас мерки, предлагаме:

Схема за защита на инвестициите: Инвестициите са от ключово значение за осигуряване на устойчив икономически растеж. Тази схема би действала като макро-застраховка, която позволява на държавата да поддържа своите публични инвестиционни разходи в случай на икономически спад или постоянно отклонение на инвестиционните нива. Мярката ще помогне за ускоряване на икономическото възстановяване на изоставашите региони. (Допълнително средствата по нея ще се използват при справяне с извънредни обстоятелства като заличаване щети от наводнения и пожари, болести по животните и др.)

Схема за осигуряване за безработица: Тази мярка ще се задейства в случай на цикличен спад. Схемата ще допълва националните програми, ще бъде финансирана от бюджета, ще гарантира закрилата на краткосрочно безработните и ще поддържа вътрешното търсене. Тя ще бъде изградена главно за справяне с шокове, породени от закриването на цели индустрии или преминаване към нов тип индустриална специализация за региона.

Извън индустриалните зони чрез фонд „Индустрия” с бюджет 100 млн. лв. предлагаме да се финансират проекти в индустриални сфери, приоритетни по региони.

Специализацията на работната сила в съчетание с гъстотата на предприятията, т.е. области в страната, където двата показателя имат едновременно високи стойности за съответния сектор, предполагат предпоставки за клъстеризация в съответните сектори, както следва:

Високотехнологични производства

Компютри и електроника – Ботевград, Благоевград, София и Пловдив;

Филмова и тв индустрия – София;

Информационни технологии – София;

Информационни услуги – София и Варна

Средновисоки и среднониски технологични производства

Химическа промишленост – Варна, Русе и Пловдив;

Каучук и пластмаси – Пловдив и Габрово;

Неметални изделия – Габрово, Враца и Шумен;

Метални изделия – Габрово, Ст. Загора и Пловдив;

Електрически съоръжения – Габрово и София;

Машиностроене – Габрово и Стара Загора;

Автомобили – Ловеч, Ямбол;

Превозни средства – Русе и Варна.

Нискотехнологични производства

Храни – Пловдив, Ямбол и Сливен;

Текстил – Габрово и Сливен;

Облекло – Благоевград, Русе и Хасково;

Кожии и обувки – Кюстендил, Благоевград, Пазарджик;

Дървен материал – Смолян и Ловеч;
Хартия – София, Пловдив, Пазарджик и Велико Търново;
Мебели – Ловеч, Пазарджик, Русе и Габрово.

ИНТЕЛИГЕНТНИ ГРАДОВЕ

Интелигентният град се основава на високотехнологичен обмен на информация, който се разпространява между многобройните му и различни подсистеми. Този поток от информация се анализира и превежда в граждански и търговски услуги. Градът ще функционира и ще се развива върху този информационен поток, за да разшири своята екосистема и я направи ресурсно по-ефективна и устойчива. Обменът на информация се основава на рамка за интелигентно управление, предназначена да направи градовете устойчиви, вплитайки в тях няколко градски концепции, като:

- „Зелена концепция“, която се отнася до градската инфраструктура за опазване на околната среда и намаляване на емисиите на CO₂,
- „Концепция за взаимосвързаност“, свързана с революцията на широколентовата икономика,
- „Смарт концепция“, декларираща капацитета за генериране на добавена стойност от обработката на данни от сензори и активатори в реално време.

Предлагаме да стартираме с пълна дигитализация на 4 града с население до 70 000 всеки. Целта е първоначално държавата напълно да развие тези 4 града, като покаже реално работещ модел.

Тези градове ще са с различен икономически профил и специализация и дигитализацията им ще даде нов импулс за възраждане на промишлеността, но с нов облик дори и на машиностроенето (ГАПС и др.), като могат да се използват терените на старите промишлени предприятия, повечето превърнати сега в складове. Ще включим и високопланински град, където нагледно ще покажем предимствата на дигитализацията в телемедицината при труднодостъпни планински терени, прецизно земеделие, интерактивните туристически гидове.

Не на последно място сред нашите цели е да създадем в тези градове „дигитална общност“ – общност, която разработва и внедрява разумни решения за агресивно използване на технологиите като катализатор за решаване на нейните социални и бизнес нужди. Без съмнение тази общност ще се съсредоточи върху изграждането на високоскоростните широколентови инфраструктури, но **най-голямата полза е възможността да се възстанови и поднови чувството за принадлежност към дадено място.**

В резултат на това ще постигнем:

В областта на „електронното управление“ – създаване на правила за функциониране на информационните системи на администрацията с цел интеграцията и усъвършенстването им.

По отношение на гражданите – ускорено развитие на комплексното административно обслужване.
По отношение на фирмите – това е възможността да обменят данни с администрацията само по електронен път, с което ще се намалят административната тежест и корупционният натиск.

IV. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Изградената здравна система е резултат на прилагане на смесица от принципи и модели, които не само че не са синергични, но и взаимно си противоречат. Това определено поражда вътрешни противоречия в системата, несигурност в елементите на системата, неустойчивост на управленските отношения и непрекъснати промени.

Пазарно-търговските принципи и отношения определено вземат връх над обществено приетата целева функция. Общественият интерес и обществената функция стават все по-подчинени на частния интерес на доставчиците на здравни услуги.

При възприетия модел тенденцията е определено по посока на пълната комерсиализация на здравеопазването с всички негативни последствия за принципите на равенство и солидарност. Финансовият резултат постепенно става водещ критерий. Медицинската технология, организацията на здравната помощ, организацията на процесите по диагностика и лечение и пр. ще излизат извън правомощията и функционалната компетентност на държавата.

Основна цел на предлаганата концепция в здравеопазването е да върнем държавата в управлението, регулацията и контрола на здравеопазването в Република България и да гарантираме на всеки достъп до здравеопазване.

За здравноосигурените лица – гарантиран достъп до безплатно и навременно медицинско обслужване, както и аптечни услуги 24 часа в денонощието;

За здравнонеосигурените лица – държавно гарантиран базов пакет от медицински услуги, заплащан с публични финансови ресурси;

За болниците

- Премахване на търговския статут на държавните лечебни заведения и замяната му с принципно нов статут, отговарящ на социалния характер, същност и насоченост на здравеопазването.
- Нова система за контрол на разходите, обвързана с качество и резултати. Заплащането на медицинските дейности с публични финансови ресурси по цени, определени от държавата (НЗОК), само за болници, които не са търговски дружества.
- Същностна промяна на системата за акредитация на лечебните заведения, на база ревизия и модернизация на медицинските стандарти.

За работещите в здравната система – нов подход в управлението на човешките ресурси, в т. ч. кадрово развитие и обучението с цел кадрово обезпечаване на системата на здравеопазване.

- Приемане на **Наредба за формиране на работните заплати в държавните лечебни заведения, гарантираща достойни базови заплати** за всички ангажирани в системата на здравеопазването. Реално остойностяване на труда, обвързано с резултати, качество, квалификация и опит.
- Обединяване на медицинската наука с медицинското обучение и медицинската практика. Преразглеждане на автономията на медицинските ВУЗ-ове и научни звена с цел подчиняването им на държавната политика по отношение здравето на нацията.
- Замяна на безплатното обучение в здравеопазването с държавна стипендия за обучение и/или специализация, с ангажимент за работа минимум 5 години.
- Финансирани от държавата специализации в чужбина в области на медицината с високо обществен отзвук и специалности, в които страната има недостатъчен капацитет срещу дългогодишен ангажимент за работа в държавните болници.

Изграждане на Национална здравна система на регионален принцип. Вертикална и хоризонтална интеграция – във всеки регион лечебните заведения се обединяват в единна структура от холдингов тип. В регионалната здравна структура се включват включените в региона областни спешни медицински центрове, областни центрове за извънболнична медицинска помощ, областни болнични лечебни заведения (за активно и специализирано лечение), областните центрове за интегрирани здравно-социални услуги и едно медицинско учебно заведение, както и техните подразделения. Администрирането се извършва на ниво регион.

Внедряване на Националната здравна карта (НЗК) като нормативна рамка за териториалното разпределение и нивото на медицинска компетентност на лечебните заведения, които могат да предоставят медицинска помощ при следните критерии:

- по време – 30 мин. (в рамките на „златния час“);
- по отстояние – 50 км и непрекъснато покритие – 24 часа всеки ден, с включване и на аптечната мрежа.

Поставяне на пациента в центъра на здравната система чрез:

- засилване на финансовата защита;
- рязко намаляване на частните плащания на населението;
- повишаване обема и качеството на медицинските услуги.

Недопускане монополизация на Националната здравноосигурителна каса. Възстановяване доверието в здравноосигурителната система.

- Засилване контрола за участие в здравноосигурителния процес с оглед намаляване броя на здравнонеосигурените лица. Заплащане от държавата на пълния размер на здравноосигурителните вноски за деца, пенсионери и държавни служители. Налагане на респектиращи етични правила в Националната здравна система.
- Въвеждане на Персонално медицинско досие (ПМД), обединяващо цялата информация (клинична, медицинска и финансова), за даден пациент във всеки етап от живота му.
- Въвеждане на диференцирана ставка на ДДС върху лекарствените продукти и медицинските изделия. Ежегодно държавно определяне на цените на лекарствата от реимбурсния списък и медицински изделия както за болниците, така и за аптеките (това премахва обществените поръчки за лекарства и медицински изделия).
- Пълна прозрачност на разходите в здравеопазването. Предоставяне на информация за покупки-

те и продажбите, 24-часа в денонощието, всеки ден, от търговци на едро и на дребно с лекарствени продукти и медицински изделия на пациенти, заинтересовани лица и организации. Няма търговска тайни при сделки с публичен ресурс.

V. ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

ПЪРВАТА И НЕОТЛОЖНА ЗАДАЧА Е СПАСЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ.

Предлагаме:

Образованието е държавен **приоритет** и обект на изключителен контрол от държавата;

Образователна система, която дава достъп на всеки български гражданин до съвременни знания и умения; да помага за **намаляване на неравенствата, за професионална готовност** в силно динамична икономическа среда;

Образователен модел, насочен към добро ниво на владеене на български език и към развитие на езикови умения; солидна математическа подготовка; овладяване на нужните познания от областите на естествените науки, от областите на хуманитарните и на обществените науки; ориентири в осмисляне на цивилизационните процеси; гражданска подготовка и умения за общуване.

ДОСТЪПНО и СЪВРЕМЕННО УЧИЛИЩЕ, МОТИВИРАНИ и МИСЛЕЩИ УЧЕНИЦИ, ОБРАЗОВАНА НАЦИЯ
ОСНОВНА ЦЕЛ: На изхода на образователната система да имаме образовани, знаещи и можещи български граждани, обичащи родината, готови за ефективно участие в пазара на труда и в обществения живот.

Пълнен обхват на децата в училищна възраст в системата на средното образование

- Пълна държавна издръжка на децата в задължителната предучилищна подготовка.
- Гарантирани места и задължително ранно включване на ромските деца в детска градина или в детски дневен център.
- Създаване на необходимите материални условия за целодневна организация на обучението в училище в съответствие със съвременните изисквания за труд и отдих.
- Обединени усилия и строг контрол по изпълнението на отговорностите на всички институции и ведомства, имащи задължения по обхвата на децата в средното образование. Регистър за обучението на децата.
- Насоченост на приобщаващото образование към професионална подготовка, към социални и медицински услуги.
- Повишаване на изискванията за родителската отговорност.

Улесняване на достъпа до образование за децата в малките селища и от бедни семейства:

- Създаване на условия до 4 клас децата да учат близо до дома си чрез проект „филиален клас/ класна стая“. Пътува учителят, а не ученикът.
- Условия за здравословно хранене и грижа за психическото и здравословното състояние на децата във всяко училище; целево осигуряване на хранене, дрехи и обувки за децата от крайно бедни семейства.
- Осигуряване на общезития за облекчаване на достъпа до средно и професионално образование за децата от планинските и отдалечените селища.
- Регионални програми за развитие на образованието, на детските градини и училищата във всички населени места.

Постигане на високо качество на средното образование, изпреварващо днешните обществено-икономически реалности и съответстващо на визията за развитие на държавата.

Решаваме два основни въпроса:

КАКВО УЧАТ ДЕЦАТА НИ?

- Нови училищни планове и програми и учебно съдържание, съобразени с възрастовите и психологически особености на децата и учениците, с променената икономическа и обществена среда и със съвременните научни постижения.
- Пресичане подмяната на българската история и недопускане на идеологизация в училище.
- Един учебник по предмет за клас.

КАК УЧАТ ДЕЦАТА НИ?

- **Издръжка с публични средства само на държавните и на общинските училища.**
- Поетапно осигуряване на съвременни материални условия във всички училища чрез Национална програма за развитие на условията за учене, за спорт и култура, за здравословно хранене и сигурност в детските градини и училищата, съобразно съвременни стандарти за училищна среда.
- **Научно осигуряване** на развитието на образованието. Научен институт по образованието.
- **Създаване на „учителя на бъдещето“:** привличане в педагогическите специалности на най-добрите и мотивирани средношколци. Утвърждаване на **учителската професия като регулирана професия – професия с висока обществена значимост, поставена под контрола и закрилата на държавата.** Това ще осигури високи изисквания и ефективен контрол над подготовката на учителите във всички висши училища: добра педагогическа, психологическа, комуникационна и дигитална подготовка, готовност за преподаване по повече от един предмет, практическа готовност за упражняване на професията. За поддържане и развитие на квалификацията на учителите предвиждаме не по-малко от 100 часа годишно за следдипломна квалификация, периодичен платен отпуск за квалификация, стимули за високата квалификация. Чрез дигитализирана и оптимизирана информационна система ще прекратим бумашината в училище, за да се съсредоточат усилията на учителите върху пряка работа с учениците. Ще отстояваме заплащане на учителския труд над средната работна заплата, стимулиране на добрите резултати, творчеството и работата при трудни условия.
- **Разширяване на персонализирания учебен процес, съобразен с отделния ученик и с неговите възможности:** разработване на електронни средства за персонално обучение и оценяване; прилагане на методи „да се научим да учим“. Пилотен проект за обучение на основата на гъвкави учебни пътеки, отговарящи на различни потребности и възможности на учениците и вертикална и хоризонтална проходимост на системата.
- **Интегриране на съвременните технологии в образованието.** Последователно доизграждане, разширяване и поддръжка на съвременна ИКТ инфраструктура и на лицензиран софтуер за нуждите на образованието при последователен обхват на всички образователни институции; създаване на качествени цифрови образователни ресурси. Достъп до национални, европейски и световни образователни инфраструктури и образователни ресурси;

Възпитанието и националните ценности в образованието

Възпитателните цели трябва да заемат своето място в българското училище. Най-важно остава възпитаването на добри и отзивчиви хора, патриотичното и здравното възпитание на децата. Предвиждаме:

- Пресичане на подмяната на българската култура и история. Отхвърляне подмяната на исторически истини, опитите за преувеличаване или недооценяване на личности, факти и периоди в културното и общественото развитие на България и света.
- Формиране на толерантност и утвърждаване на традиционните и семейните ценности: без „джендър идеология“ в училище; без експерименти за сметка на децата и учениците.
- Стимулиране на **извънкласните и извънучилищните дейности** чрез целеви средства за тези дейности във всяко училище.
- **Мрежа на талантите** – за подкрепа, проследяване на развитието им, стимулиране на оставането им в страната, запазване на връзката с тях при заминаване в чужбина.
- Инициране на образователни телевизионни и онлайн програми.
- Развитие на ангажимента на държавата към образованието на българските деца, живеещи в чужбина, като част от връзката им с родината.

ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ:

- Ефективно управление: електронно управление; преценка на въздействието за всяко нововъведение; годишен доклад за образованието.
- Дял от БВП за образование, равен на средноевропейския. 5% от БВП за 2020 г. Публичен контрол върху средствата.

НОВА ПЕРСПЕКТИВА ЗА УНИВЕРСИТЕТИТЕ И ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ

ЦЕЛ: ОСИГУРЯВАНЕ НА ВИСОКОПОДГОТВЕНИ СПЕЦИАЛИСТИ ЗА ИКОНОМИКАТА И ОБЩЕСТВОТО. БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛЕН ЛИДЕР В ОБУЧЕНИЕТО И ИЗСЛЕДВАНИЯТА В ОБЛАСТТА НА ТЕХНИЧЕСКИТЕ, ПРИРОДНИТЕ И ОБЩЕСТВЕНИТЕ НАУКИ

- Държавна поръчка за университетите, основана на дългосрочно прогнозиране на нуждите на обществото и бизнеса от специалисти с определени квалификации и специалности. Профилна оптимизация на висшите училища.
- Развитие на академичната автономия при засилен контрол от страна на държавата и по-добро управление. Усъвършенстване на рейтинговата система за българските висши училища.
- Популяризиране и рекламиране на българските висши училища и на българската рейтингова система в европейското и регионалното пространство. Създаване на условия за убедително включване и присъствие на българското висше образование в европейските и световни рейтингови класации. Интегриране на ДВУ в национални, балкански и европейски мрежи. Подкрепа за привличане на чуждестранни студенти.
- Ефективна/обективна система за акредитация. Анализ и определяне на ефикасно съотношение между институционална и програмна акредитация и акредитация на докторантски програми. Изработване на електронна платформа към НАОА и преминаване към акредитация в дигитален вариант. Строг акредитационен контрол.
- Достойно заплащане на академичния състав при начална база, съпоставима с европейските стандарти.
- Условия за научно-изследователска дейности за преподавателите: достъп до финансиране, право на творчески отпуск, статут постдокторант.
- Актуализиране на националната стратегия за висше образование с хоризонт 2030 година и дългосрочна програма за нейното реализиране.
- Условия за по-високо качество на обучението и на изследванията чрез развитие на системата за финансиране на висшите училища, обвързано с обществените потребности от специалисти и с резултатите от обучението и изследванията.
- **ФИНАНСИРАНЕ:** 0,9% от БВП за висше образование през 2020 г. Публичен контрол върху изразходването на средствата.

Актуализиране на базовия норматив за издръжка на обучението на студент: двукрат-но нарастване; завишено държавно финансиране за университети с достатъчна критич-на маса за научни изследвания и иновации и с доказани постижения с цел развитието им като изследователски университети.

Инвестиции в материалната академична среда. Осигуряване на средства за ефективни капиталови разходи. Поетапно реновиране на съществуващи учебни зали и общезития и строеж на нови, с обособяване на места за библиотеки и отдих, из-граждане и поддръжка на спортни съоръжения.

ДЪЛГОСРОЧЕН ПРОЕКТ ЗА АДАПТИРАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА КЪМ ДИГИТАЛНОТО ПОКОЛЕНИЕ

Цел: чрез въвеждане и ефективно използване на иновационни образователни технологии и дидактически модели в преподавателската практика да се адаптира образователната система към дигиталното поколение и с това да се даде възможност на всеки да учи по всяко време и на всяко място, с помощта на всеки преподавател, с използване на всяко крайно устройство – компютър, лаптоп, таблет, фаблет, смартфон и др.

- Запазване и гарантиране на водещата роля на учителите и преподавателите в образователната система чрез тяхното обучение и квалификация.
- Развиване на смесеното обучение (традиционно + електронно), на електронното, мобилното и повсеместното обучение като основна форма за подготовка на специалисти в информационното общество – във всички образователни степени. Зали от типа „на лекция – с флашка“; използване на виртуална реалност в обучението; използване на добавена реалност; дистанционно провеждане на лекции и упражнения със студентите в реално време; платформи за електронно обучение; виртуални лаборатории по инженерните дисциплини; интерактивни учебни пособия; виртуални портали за обучение по чужди езици.

- Използване на други иновационни образователни технологии: превръщане на смартфоните във виртуален персонален асистент на студента; използване на социалните мрежи в учебния процес; игровизиране на обучението; учене в мрежа; използване в учебния процес на „облачните“ технологии; използване в учебния процес на Интернет на нещата (Internet of Things – IoT); използване в учебния процес на Интернет на всичко (Internet of Everything - IoE); On line контролиране на физическата активност и здравословното състояние на студентите.
- Създаване на модел на университет във виртуалното образователно пространство (сайт), чрез който да се получава пълна информация за университета, да се предоставят основните административни и образователни услуги и ефективно дистанционно обучение.
- Използване на иновационните образователни технологии при обучението на студенти със специални образователни потребности.
- Използване на иновационните образователни технологии за привличане и обучение на студенти от цял свят.

ВРЪЗКА НА ОБРАЗОВАНИЕТО С НАЦИОНАЛНАТА И РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

- **Национална карта „Образование – икономика“**, изработена от държава, общини и бизнес. Планира кадрите, подготвяни от професионалното и висшето образование, така че да отговарят дългосрочно на потребностите на икономиката и пазара на труда по региони. Бизнесът участва със свои прогнози (хоризонт – 5–10 г.) в определянето на необходимите кадри за обучение във висшите училища; обвързване на училищната мрежа и училищното обучение с регионалните планове за развитие.
- **Осигуряване на необходимите специалисти за развитие на страната.** *Спешно преодоляване на недостига на специалисти за бизнеса: 5721 общо за 2018 г., за компютърни науки и приложна информатика – 2169; машиностроене, металообработка и металургия – 1607; химични продукти и технологии – 1285; хранителни технологии – 805; производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи – 1635; производствени технологии – дървесина, хартия, пластмаси и стъкло – 357; минно дело – 432; строителство – 1261; здравни грижи – 894; социални работници – 64; транспортни услуги – 3529; технологии за опазване на околната среда – 655; сигурност – 1592; военно дело и отбрана – 782.*
- В условията на демографска катастрофа: съхраняване на държавните висши училища като регионални центрове за образователна, научна и културна дейност и за развитие на икономиката, при оптимизирани специалности и програми и договорни отношения с бизнеса и държавата.
- При определяне на държавната поръчка за прием да се увеличи относителният дял на природните, аграрните и инженерните специалности, като предпоставка за ускорено икономическо развитие. Държавата поема таксите („опрощава“ кредитите) и дава целеви стипендии за обучение на студентите по приоритетните специалности в рамките на държавната поръчка срещу договор за работа в страната за определен период (дългосрочно):
 • безплатно за студентите по държавна поръчка висше образование; към нов модел на кредитна и стипендиална система за студентите и докторантите. Целеви стипендии за дефицитните специалности в средното образование.
- Качествено професионално обучение в реални производствени условия. Участие на бизнеса: в разработването на учебните програми и в развитието на училищната среда; в професионалната ориентация на учениците; прием на ученици за стаж и практика; обучение на учителите и наставниците; изграждане на кариерен план на учениците; участие в училищното обучение чрез свои специалисти; дуално обучение.
- Формиране, наред с дигиталните и професионалните компетенции, на високо ценените от работодателите качества: мотивираност, умения за работа в екип, умения за решаване на проблеми.
- Инвестиции в поэтапно модернизиране на професионалните училища. Програма за осигуряване на оборудване - минимум за съвременно обучение съвместно с бизнеса – технологични кабинети и лаборатории в средното и висшето образование.
- Условия за достъпно професионално обучение през целия живот. Разширяване и укрепване на мрежата за учене през целия живот; широко приложение на сертифицирани електронни форми за дистанционно обучение.

НОВА ПОЛИТИКА ЗА НАУКАТА: ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНИЯ КАПИТАЛ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА „ИЗТИЧАНЕТО НА МОЗЪЦИ”

Ние сме за осигуряване на необходимите условия за развитие на науката в България като фактор за развитие и за икономически растеж. Приоритети:

- Целият научен потенциал на България да бъде привлечен към анализа и разработката на обосновани стратегически отговори и решения за развитието на България.
- Ново качество на управление и ново равнище на финансиране на научните изследвания и научната дейност.
- Дългосрочна държавна политика за развитие на научните и научно-преподавателските кадри: достойни и стимулиращи заплати за заетите в науката; стартова заплата за млад учен – не по-ниска от две минимални работни заплати; стипендии и програми за докторанти и пост-докторанти.
- Развитие на центровете за върхови технологии и върхова наука, развойните центрове и центрове за технологичен трансфер; възможност на бизнеса да работи с тях; spin-off фирми.
- Държавно стимулиране на сътрудничеството в регионални и европейски научни мрежи. Политики за партньорство по линия на научния обмен с държавите от Балканския полуостров и с държавите по линия на черноморското сътрудничество.
- **Финансиране:** средствата за наука в държавния бюджет да достигнат през 2020 г. 1,5% от БВП. Публичен контрол върху изразходването на средствата.

Науката в полза на хората. Фонд за научни изследвания и иновации

Ние вярваме, че **целевите научни сектори** са първоначалната основа за прехода на България към икономика, основана на знанието, което може да се постигне ефективно чрез партньорство между научните изследвания и индустрията. В момента в България научните изследвания и иновациите са в два отделни фонда, управлявани от две различни институции без връзка между тях. Затова ще обединим фонд „Научни изследвания” с фонд „Иновации”. **Резултатите от научните изследвания, финансирани с публичен ресурс, следва да подобряват качеството на живот. Затова фокусът в научните изследвания трябва да бъде в областта на химията, биологията, математиката, физиката и материалознанието.**

Насърчаването на превръщането на авангардните научни изследвания в промишлени технологии в България и зараждането на международни партньорства ще предостави възможности и подкрепа за стартирането на нов бизнес. Допълнителните целеви резултати са продажбата или лицензирането на интелектуална собственост, по-нататъшното развитие на интелектуалния капацитет на младата изследователската общност и на творческите възможности за връзка с научно-изследвателската диаспора.

Цели на фонда:

- Бърз икономически растеж, основан на постиженията на науката и технологиите. Изграждането на взаимнополезно съвместно сътрудничество между научните и промишлените кръгове, чрез което родната индустрия да увеличи дела на високотехнологичния си износ, да създаде възможности за по-добре платена заетост и поощри изграждането на високо-квалифициран човешки капитал;
- Да стимулира съвместни научни изследвания, като насочва финансови ресурси от индустрията към създаването на проектни консорциуми между промишлени предприятия и научни звена за ориентиране на научните изследвания към пазарното търсене;
- Да популяризира значителния научен и изследователски потенциал на България, пренебрегнат от местната индустрия, която не се е възползвала от него, за да се изкачи в международната верига на стойността на базата на стопански дейности, изискващи интензивни знания и генериращи по-висока добавена стойност;
- Да съдейства на местни промишлени предприятия при преценка на уникалните предимства и потенциал, които те имат на пазара, за да набележат научни и технологични решения при разработването на нови продукти или услуги, които ще помогнат на предприятията да се изкачат по веригата на стойността в пазарите, на които оперират и да създадат нови пазарни ниши въз основа на иновативни продукти или услуги, разработени в процеса на сътрудничество с учени и научни изследователи;
- Да въведе прозрачна и ефективна система за финансиране на научни изследвания и механизъм за въвеждане на промишлените предприятия в процеса на насочване на научните изследвания и

в приложните, и във фундаменталните науки, с цел науката да предлага научни и технологични решения, които да спомогнат промишлените предприятия да навлязат на пазари на продукти и услуги, базирани на знанието с висока добавена стойност;

- Да насърчава научните изследвания във фундаменталните науки, имайки предвид, че тези научни дисциплини са в основата на дългосрочното икономическо развитие, базирано на знанието;
- Да насърчава договори за научни изследвания между промишлени предприятия и учени;
- Да стимулира разкриването на патенти и изобретения, позволяващо учени и промишлени предприятия да насочат нови научни изследвания и иновации на базата на съществуващи научни постижения;

КУЛТУРА

Културата е онзи особено важен фактор в обществения живот на страната ни, благодарение на който се създават критерии и вкус, определящи не само националната ни идентичност и самочувствие, но и качеството на живот и приноса на всеки един гражданин във всички останали сфери на обществото. Тя е историческа инвестиция за бъдещето на България. Опазването на културното многообразие на нацията прави по-реалистични и постижими националните ни цели. Ето защо първа наша цел е развитие на културните индустрии с явната подкрепа на държавата, за намиране на нов модел за търсене и предлагане на културните факти, промяна в личното и общественото пространство и утвърждаване ценностна система на нацията. Като продължение на това е наложително обогатяване формите за ранно откриване и обучение на таланти за училищата по изкуствата и културата и утвърждаване на тяхната роля като атрактивно място за подготовка и реализация на талантите на България. Подпомагане и улесняване инициативите за разширяване на националния културен календар и приближаване на културните продукти до жителите и в най-отдалечените райони на страната. Амбицията ни е да превърнем сценичните пространства на България в част от съвременната общеевропейска културна инфраструктура.

В изпълнение на тези цели ще бъдат създадени ясни правила за реинвестиране на собствените приходи на културните институти в тяхното бъдеще развитие, като се осъвремени законодателната рамка в областта на културата, на основата на добрите европейски практики. За целта ще се създадат шест творчески фонда в различни сфери, които ще работят на проектен принцип. Те са :

- Фонд „Сценични изкуства“ – за нова българска драматургия; за младежки и детски драматичен и куклен театър; за нови креативни форми на съвременен театър;
- Фонд „За съвременно изобразително изкуство“ – за изкупуване на творби на съвременни автори – художници, скулптори, графици, с цел обогатяване на художествените фондове на галериите;
- Фонд „За дебютни проекти в съвременното българско художествено, документално и анимационно кино“;
- Фонд „Млади български музиканти и композитори“ в сферата на класическото, популярното, фолклорното и синтетичното музикално изкуство;
- Фонд „Развитие и защита на българското културно наследство“ – за обогатяване чрез откупки за фондовите колекции с нови исторически артефакти за всички музеи в страната;
- Фонд „Финансиране проекти за нови литературни произведения“ – за утвърдени и млади автори и чуждестранни преводачи на съвременна българска литература.

VI. СИГУРНОСТ И ОТБРАНА

Принцип „Сигурност за гражданина в сигурна държава и общество“.

Приоритети в областта на отбраната и въоръжените сили:

- Възстановяване способностите на въоръжените сили за гарантиране на суверенитета и териториалната цялост на страната, споделяне на отговорностите като член на НАТО и активно участие в Общата европейска отбрана.
- Поставяне хората в отбраната в центъра на развитието на въоръжените сили, инвестиране в тях, подобряване на условията на труд, възстановяване на социалните придобивки и повишаване на грижата за техните семейства за осигуряване на увереност в тяхното бъдеще.
- Изграждане на въоръжени сили за мирно и военно време със структура и численост, тясно об-

вързани с необходимите отбранителни способности за ефективно изпълнение целите на отбранителната политика.

- Модернизация на въоръжените сили чрез тясно обвързване с технологична и индустриална база на отбраната, като се планира синхронно за трите вида въоръжени сили, а се реализира поетапно за всеки вид чрез определяне на конкретни приоритети за всеки етап в съответствие с финансовите възможности на страната.
- Изграждане на ефективна система за реклама, привличане, подбор, развитие и задържане на военнослужещите за попълване на военните формирования с качествен личен състав.
- Повишаване качеството на индивидуалното и колективното военно обучение за напълно покриване нормативите на НАТО за полевата, летателна и морска подготовка.
- Подобряване на структурата и организацията на работа на администрацията, повишаване компетенциите на служителите и издигане ролята на военната експертиза при вземане на решения.
- Възстановяване на системата за мобилизация и изграждане на резерв за нарастване отбранителните способности на страната и допълване с личен състав и техника от националното стопанство на мирновременните и военновременните формирования на въоръжените сили.
- Ориентиране на отбранителната политика на страната към изграждане на Обща европейска отбрана, чрез постепенна интеграция и активно участие в усилване на колективната защита и създаване на единен пазар в областта на отбраната.
- Подобряване на инфраструктурата чрез ремонтване на използвания сграден фонд и изграждане на ергенски и семейни жилища в казармените райони или в близост до тях за военнослужещите без жилища.
- Насочване на инвестиционната политика основно за придобиване на продукти носещи отбранителни способности с приоритет за закупуване от националната икономика, както и по-активно използване агенциите на НАТО и Европейския фонд за отбрана за реализирането на инвестиционни проекти за въоръжените сили.
- Провеждане на политики в отбраната, съответстващи на средата за сигурност и състоянието на въоръжените сили, подробно разработени и формулирани в Концепция за политиката в областта на отбраната и въоръжените сили.
- Привеждане на военнообразователната система в съответствие с потребностите на въоръжените сили, синхронизирането и с националното и европейско законодателство в областта на висшето образование, както и обвързване на научно-изследователската работа с модернизацията и потребностите на въоръжените сили и технологична и индустриална база на отбраната.

Приоритети в областта на вътрешната сигурност и обществен ред

Сигурността на гражданите в България е един от основните показатели за качеството и стандарта на живот. Считаме, че ролята на държавата като основен защитник на правата, живота и собствеността на гражданите от престъпни посегателства трябва да се засилва.

Държавата ще реализира пълноценно и ефективно правозащитната си функция. Силата на правото ще престане да допуска и да съжителства с правото на силата. Ще работим за преодоляване целенасочено утвърдилото се недоверие към правозащитните институции, което се превръща в значим риск за разпад на държавността, с всички възможни крайни и стихийни прояви на недоволство, безредие и неспазване на законите.

Ние искаме и ще работим за общество с висока степен на сигурност на гражданите, с незабавна и ефективна държавна защита, с наказана престъпност, със спокойни условия за труд, бизнес и живот, с непреодолима защитна стена пред организираната престъпност, без корупция.

Нашата основна цел е да се спре натискът на битовата престъпност върху цели райони и населени места в страната, ще създадем условия за адекватна и ефективна реакция от страна на властите на всички престъпления, преодоляване на чувството за безизходица и незащитеност у гражданите и недопускане на безнаказаност за престъпниците.

Поставяме си цел да освободим икономиката от паяжините на организираната престъпност и от крайно негативното ѝ влияние върху протичащите процеси, в т.ч. и върху управлението на страната. Ще се извърши радикална управленска реформа за преодоляване на критичното положение, при което корупцията се е превърнала в технология на управление и в необходим, ефективен и приет начин на социално поведение.

Усилията ще се фокусират върху ограничаване на основните криминогенни фактори – увеличаващата се бедност, изхвърлянето на част от младото поколение от естествената им среда или социална класа, нарастващата употреба и разпространение на наркотици, преодоляване на задълбочаващата се и особено опасна тенденция на етнизация на престъпността и създаване на престъпни гета, ограничаване на присъствието на международната организирана престъпност и намаляване на рискът страната да стане място на дислоциране на големи международни престъпни интереси и групировки.

Според нас, независимо че през последните години няма преки заплахи за терористични актове, рискът от тероризъм остава и ще продължава да бъде висок и през следващите години. В условията на цивилизационния сблъсък ислямският фундаментализъм и радикалният екстремизъм ще се засилват. Разпадът на ИДИЛ крие риск от поява на клетки с терористична насоченост на базата на миграцията.

За постигане на тези цели трябва да се работи за извеждане на основните институции на държавата, ангажирани с осигуряването на вътрешния ред и сигурност в страната от трайната им криза – функционална, организационна, материално-техническа, кадрова.

В условията на висока мобилност, отворени граници в рамките на ЕС и облекчен визов режим с много други държави, засилващата се международна и трансгранична престъпност ще изграждаме активно международното сътрудничество със съответните служби в други държави.

Виждането ни е за възстановяване на ролята на държавата в охраната на обществения ред и борбата с престъпността, в осигуряване на спокойствие и ефективна защита на гражданите от престъпни посегателства, в осигуряването на равна сигурност и защита на всеки гражданин независимо от неговия социален статус, възраст, етнос, местоживееене.

През следващия 7 – 8- годишен период е възможно да се постигне средногодишен темп на редуциране на броя на извършените престъпления от 3–4%.

Към 2025 г.:

- битовата престъпност в селата и малките населени места следва да бъде ограничена, като от 53 престъпления на 10 000 население (регистрирани от МВР през 2016 г.)се намали до 30–35 на 10 000;

- на базата на рязко засилване на превенцията – да намалее с 20% броят на кражбите, и с не по-малко от 25% на рецидивите. За целта трябва да се реализират програми за последваща социализация на осъдените и на излежалите присъдите си лица – образование, изучаване на занаяти, устройване на работа и пр.;

- съществено намаляване на престъпленията, извършени от лица от ромския етнос до постигане на размери, съпоставими със средните за страната;

- следва да бъдат пресечени и сведени до минимум основните форми на организирана престъпност в икономиката – измамите с ДДС, прането на пари, контрабандата с горива и акцизни стоки, корупцията при обществените поръчки. За целта е необходимо да се създадат радикално нови ефективни организационни, икономически, финансово стопански, контролни и наказателно-правни инструменти.

- необходимо е да се установи стабилна тенденция за намаляване броя на наркоманите в България. Към 2025 г. – намаляване над 2 пъти на броя на наркоманите на възраст до 18 години в сравнение с 2018 г.

За целта е необходимо да се пресече и ликвидира производството на прекурсори и марихуана на територията на страната; да се разработят и изпълнят комплексни програми, включващи както защитата на децата и подрастващите, така и тяхното активно ангажиране в извънучилищни дейности – спорт, култура, изучаване на занаяти, организирана обществено полезна дейност и др.п.; да се осъществява приоритетно финансиране на подобни програми, като се осигури допълнителен, отделен, адекватен финансов ресурс към бюджета на МОН.

- необходимо е да работим за пресичане и ликвидиране изцяло каналите за трафик на хора през територията на страната. Във взаимодействие с партньорските служби на страните от ЕС да се създадат условия за ограничаване и пресичане на организирани канали за сексуална експлоатация на жени.

Борбата с престъпността следва да се осигури с най-съвременни технологични и технически средства. Да се изгради национална система за видеонаблюдение на населените места и пътищата. За целта да се създаде нова специализирана изпълнителна структура към МВР.

Тези цели ще се реализират чрез :

- Разработване на нова законова основа за провеждане на реформите.
- Разработване на принципно нова концепция за борба с корупцията и нов антикорупционен кодекс.
- Разработване на нов закон за борба с тероризма, ограничаващ възможностите за нарушаване на човешките права и засилващ гаранциите в това отношение.

Борба с корупцията и демонтаж на паралелната държава

Борбата с корупцията следва да се осъществява на принципно нова основа. В нея основна роля трябва да се отделя на въпросите, отнасящи се до начините на упражняване на властта, утвърждаване на демокрацията, защита на принципите на пазарната икономика, възстановяване на справедливостта и връщане на достойнството на хората и нацията.

Трябва да работим за преодоляване на деформациите на властовите механизми по посока на авторитарно управление на завладяване на държавата и използването и в лични, корпоративни и групови интереси; за пресичане на политико-административния произвол, като причина за корупция във всички системи на властта и държавата, за скъсване с масовото незачитане на правата на гражданите и

потискане в зародиш на каквито и да са те форми на организирано движение за повече справедливост.

За демонтажа на установената паралелна държава предлагаме следните основни цели и задачи:

- Разрушаване на съществуващите и създаване на ред за недопускане на политико-административните клики във всички структури на държавно управление (министерства, държавни агенции, изпълнителни агенции, държавни комисии, областни и общински администрации), както и в големите държавни и общински структури и предприятия. Разкриване на схемите за йерархично организирана корупция при провеждане на обществените поръчки.
- Разрушаване на клиентелистките схеми за политическо и административно покровителстване и фаворизиране на определени фирми и бизнес структури. Предлагаме нови правила за гарантиране на равно и основано на закона отношение на държавата към бизнеса, недопускане на фаворизиране, гарантиране на свобода на конкуренцията при спазване на правилата и законите.
- Държавата ще подпомага бизнеса чрез създаване на нов бизнес и инвестиционен климат, общи за всички механизми за данъчни и кредитни облекчения, създаване на условия за нови пазари. Ще се създадат правила осигуряващи прозрачност на отношенията на държавата с бизнеса.
- Разрушаване на установените не без политико-административна съдействие или бездействие монополи и картели във всички сфери на икономиката - производство и търговия на горива, транспорт, фармация и търговия с лекарства, търговия с електроенергия, производство и търговия с акцизни стоки, селско стопанство и др. За целта ще бъде разработено ново антимонополно законодателство, ограничаващо възможностите за концентрация на цели отрасли в едни ръце или в ръцете на ограничен брой икономически агенти.
- Принципно промени в механизмите за вземане на управленски решения, в дейността на административните структури и държавната служба. Създаване на инструментариум за широко публично обсъждане и предварителна оценка на въздействието на решенията на органите на изпълнителната власт м.т.ч. предварително публикуване на проектите, задължителни публични дебати, задължителни сондажи на общественото мнение и пр.
- Изграждане на ефективни бариери срещу монопола върху средствата за масова информация на базата на невъзможност за концентрация на собствеността в медийния сектор. За целта – въвеждане на изискване за пълна прозрачност на собствеността върху медиите и невъзможност да има фиктивни собственици (Антимонополно законодателство в сферата на СМИ и свободата на словото).
- Цялостно преосмисляне на процедурите по ЗОП с оглед недопускане размиването на отговорностите за хода на процедурата и нейните резултати между органите на изпълнителната власт и оценителните комисии. Въвеждане на задължителен специализиран мониторинг и контрол в хода на процедурите на всички етапи от тяхното протичане. Засилване на публичния контрол над процедурите по ЗОП.

VII. ВЪНШНА ПОЛИТИКА

Европа и светът преживяват турбулентни времена. **Неолибералният модел на глобализация се провали. Пазарният фундаментализъм доведе до остри социални неравенства** и до видимо господство на корпоративните интереси над социалните интереси и нужди на хората. ЕС се сблъска с поредица от кризи, за които се оказа зле подготвен: мигрантско-бежанска вълна; дългова криза и заплаха за стабилността на Еврозоната; рязко нарастване на неравенството и широко разпространение на несигурни форми на заетост; отслабване и постепенно орязване на социалните разходи; Брекзит; вътрешни напрежения в Европа по осите „Север-Юг“, „Запад-Изток“, „стари членове – Вишеградска четворка“ и др. Постоянен остава рискът от страна на крайни, антидемократични и популистки политически явления.

Европа – именно тази Европа, която така впечатляващо се справи с последствията от Втората световна война и от падането на Берлинската стена – бе сварена неподготвена от кризи, несравними с вече преодолените. Защо?

Първо, защото на някакъв етап „**обединена Европа**“ престана да бъде разпознавана като **политически проект** – т.е. проект, основан на определени всеобщи ценности и насочен към благо на всички европейци. Настани се вярването, че е отминала „ерата на идеологиите“ и с тях – нуждата от политика. Споделяше се убеждението, че съвременната политика – това вече не е израз на ценности, облечени в секторни политики, а представлява рутинно решаване на възникващи технически въпроси с технократски средства. **Изоставянето на ценностите и заместването на политиката с технокрация в крайна сметка отблъсна гражданите от дневния ред на обединена Европа.**

Второ, защото по същото време в глобален план **приоритетите на реалната икономика – онази,**

която работи за хората – бяха изоставени в полза на т.нар. финансиализация на икономиката. Прокарваната от правителствата, а и от Съюза, икономическа политика се преориентира от това да стимулира производство и заетост към поддържането на благоприятни условия за функциониране на финансовия сектор. Този процес, особено когато доведе до глобалната финансова криза от 2008 г., допълнително отчужди гражданите от Съюза.

Трето, съчетанието на тези два процеса – „деполитизирането на политиката” и „финансиализацията на икономиката” – доведе до това все повече граждани да не се чувстват зачетени от политиката. **Чувството за изоставеност пряко подхранва възхода на популизма.**

Длъжни сме да върнем идеите в политиката и политиката в управлението. Само тогава ще можем да функционираме като легитимни представители на гражданите в обединена Европа.

Петте стълба, на които се основава политическата ни визия за бъдещето на Европейския съюз и ролята на България в него, са:

- **България в ядрото, а не в периферията на ЕС** – ясна стратегия и последователни държавни усилия за присъединяване към Шенген; равноправно участие на България в политиките за отбрана и сигурност.
- **България – активен участник, а не пасивен слушател на европейската сцена.**
- **ЕС, който защитава правата и интересите на своите граждани, като извежда на преден план преодоляването на бедността и острите социални неравенства.**
- **ЕС, в който политиката на сближаване е израз на солидарност и заличаване на неравенствата между държавите членки, а кохезионната политика получава по-широки перспективи чрез адекватна Многогодишна финансова рамка (МФР), предвиждаща нови собствени източници на финансиране.**
- **ЕС, в който Западните Балкани да имат ясно европейско бъдеще, а Черноморският регион да стане средоточие на активни усилия от страна на ЕС в областта на екологията, сигурността и други сфери на стратегическо партньорство с държавите от региона.**

В същото време именно Балканите и Черноморският регион все повече се очертават като едно от главните полета за нарастващото противопоставяне на **основните геополитически сили в новия „многополярен ред” – САЩ, Китай и Русия.** Те проявяват засилена активност и открито или прикрито подкрепят регионални инициативи като „Интермариума”, „16+1” и „Евразийското сътрудничество”, които имат точки на съприкосновение, но и цели, които обслужват техните специфични национални интереси.

САЩ след избирането на президента Тръмп променят външнополитическите си приоритети. Понастоящем се забелязва постепенно отдалечаване от досегашните традиционни съюзници и партньори (НАТО и ЕС) и все повече ориентиране към политика, основана на двустранна основа.

Китай се очертава като ярък защитник на икономическия аспект на глобализацията и в следващите години упорито и настъпателно ще прокарва своята стратегическа инициатива „Един път, един пояс”. България следва да засили участието си в нея.

За България **отношенията с Русия са стратегически важни.** Мотивирани са не само емоционално, но и политически, икономически, културно. Националният интерес на България е да запази и развива всеотнасно тези отношения. Нещо повече, като член на ЕС България може да бъде мост на отношенията между Европа и Русия. Може да съобрази своята политика както със своите собствени икономически интереси, така и с интересите на големите европейски страни, развиващи интензивно икономическите си отношения с Русия.

Необходимо е внимателно, но всеотнасно подобрене на отношенията ни с тази най-влиятелна сред нашите съседи държава. Подобрене във всички сфери на връзките ни с Русия – икономически, политически, културни и т.н. В двустранните си отношения с всяка от трите геополитически сили България трябва да изгражда конструктивни и взаимноизгодни отношения на базата на равнопоставеност и взаимно уважение. **Приоритет с тях трябва да имат икономическите ни връзки.**

Все по-ясно очертаващата се борба за ресурси и пазари обективно ще сблъска в нашия регион интересите на трите геополитически центъра от една страна, и на ЕС – от друга, тъй като Брюксел счита Балканите и Черноморието за свой периметър „по право”.

Българската външна политика трябва внимателно да следи и да анализира както процесите във всяка една от геополитическите сили, така и развитието на техните взаимоотношения, които ще определят „новия световен ред”.

България може да бъде субект в международните отношения предимно в нашия регион, а в по-широк мащаб – чрез извоюването на своето място в ЕС и неговите позиции в света със собствена обективна и активна дейност при тяхната изработка в рамките на общата външна политика и политиката за сигурност на съюза. Нашата страна има експертни възможности и може активно да сътрудничи

по важни за нашата национална сигурност външнополитически въпроси като Иран, мирния процес в Близкия изток, борбата с тероризма, миграцията.

VIII. ДЕМОГРАФСКАТА КРИЗА

Демографската катастрофа, заедно с бедността, нарастващите неравенства и регионалните диспропорции, са сред най-големите заплахи, пред които е изправено днес българското общество. Динамиката показва продължаващо влошаване на показателите и увеличаване на риска за националната сигурност от ниската раждаемост и миграция, високата смъртност, нарастващото социално разслоение и бедност, продължаващото обезлюдяване на голяма част от регионите на България. За да бъдат спрени негативните демографски тенденции, е необходимо на първо място закрилата на семейството и децата да се превърнат в ценност за обществото и приоритет за държавата.

Тенденции и проблеми:

Населението на България се топи и застарява.

Годините на прехода ще останат в историята като време на безпрецедентна демографска криза, чиито последици оставят трайни отпечатъци върху възпроизводството на населението на страната за десетилетия напред.

Като се изключи периодът 2005–2009 г., когато раждаемостта нарасна с 15% и 2013–2014 г., когато раждаемостта нарасна с 1000 деца (от 66 578 през 2013 г. на 67 585 през 2014г.), тенденцията ѝ за намаление е трайна. В последните години България годишно намалява с около 45 хиляди души. Тоест всяка година изчезва един град като Разград. Ако това не бъде променено, през 2040 година населението на страната ще е под 6 млн., по-малко с 3 млн. души в сравнение с 1988 г. Делът на хората над 65 години ще нарасне до 28%.

За периода 2001 – 2017 г. населението в трудоспособна възраст е намаляло с над 400 хиляди души. Изправени сме пред риска главоломно да спадне съотношението между подрастващо, трудоспособно и застаряващо население, а това ще се отрази още по-негативно на устойчивостта на всички социални системи.

Основните причини за демографската криза са много ниската раждаемост, високата смъртност и миграцията.

България е една от държавите с най-ниска раждаемост измежду всички държави-членки на ЕС. През 2017 г. коефициентът на раждаемост е бил 9‰ при средно 10.4‰ за ЕС. Периодът 2005–2009 г., когато бе отбелязан ежегоден ръст в броя на живородените деца, даде основание да се мисли за обръщане или поне за смекчаване на негативните процеси. За съжаление обаче, след 2009 г., когато бяха родени близо 81 хиляди деца (най-големият брой от 1993 г. насам), сривът в раждаемостта продължи, за да се стигне до 2017 г., когато раждаемостта достигна критично ниско равнище – 63 955 деца, с над 1000 по-малко в сравнение с 2016 г. Ако тази тенденция се запази, през 2040 г. родените деца ще са около 52 000.

България е държавата с най-висока смъртност измежду всички държави-членки на ЕС. През 2017 г. коефициентът на смъртност е 15.5‰, при 9,8‰ за ЕС. Болестите на органите на кръвообращението (сърдечно-съдови заболявания, диабет, хипертония, инфаркти, инсулти) и злокачествените новообразувания са най-сериозните причини за смъртност. В европейски план страната се нарежда на първо място измежду всички държави-членки на ЕС по смърт в резултат на болести на органите на кръвообращението, с нива близо три пъти по-високи от средните за ЕС нива.

Продължаващите миграционни процеси на младежи до 30г. допълнително засилват тенденцията за стареене на нацията. Причините за продължаващата емиграция на хора в трудоспособна и детеродна възраст са комплексни, но основните от тях са: липсата на перспектива за професионално развитие и социална сигурност за младите хора и продължаващото изоставане в равнищата на доходите спрямо останалите държави-членки на ЕС, включително и спрямо страните от Централна и Източна Европа.

Структурата на раждаемостта задълбочава проблемите.

Освен ниска, раждаемостта у нас има изключително неблагоприятна структура. Близо 6 от всеки 10 деца се раждат извън брак. През 1990 г. извънбрачните деца са били 2,5%, в момента са около 59%.

Катастрофално изглежда фактът, че броят на абортите е близо 45% от всички раждания на живородени деца.

Все по-малко високо образовани майки дават живот на дете. Данните от преброяването на населението от 2011 г. показват, че средният брой на децата от майки, които никога не са посещавали училище, е 2,6 деца. Средният брой на децата от майки с незавършено начално образование е 2,3 деца, а този на децата от майки със завършено начално и основно образование – съответно 1,5 и 1,6 деца.

Деца продължават да раждат деца. Близо осем на всеки сто майки не са навършили пълнолетие. В една трета от случаите това са майки без завършено поне начално образование, а девет от всеки десет непълнолетни майки нямат завършено поне основно образование.

Политиката за майчино здравеопазване има нужда от спешна реформа.

Освен ниската раждаемост, влияние върху намаляващия брой деца оказва и крайно неприемливото равнище на детска смъртност. У нас 6,4 на всеки 1000 живородени деца не навършват 1 година. Този коефициент за града е 5,4, а за селото 9,5.

Показателите за детската смъртност, преждевременните раждания и недоносените деца имат тясна връзка с качеството на майчиното здравеопазване и достъпа до адекватна акушеро-гинекологична помощ.

Проблемите имат корени и в образователната система.

Делът на младежите между 18- и 24-годишна възраст, които са с основно образование или с незавършено основно образование, или които не участват в образование и обучение, продължава да бъде много висок. Между 12% и 20% за отделните региони са децата преждевременно напуснали училище. За последните десет години учениците в професионалното образование са намалели с 25%. Това обрича на безработица, липса на доходи и несигурно бъдеще десетки хиляди млади хора.

Политиката по заетостта пряко влияе на демографските процеси:

В синхрон със Стратегия Европа 2020 България си е поставила амбициозната цел за достигане на равнище на заетост от 76%. За 2017 г. то е 66,9%.

Каква е истината за пазара на труда днес?

- Коефициентът на безработица по данни на НСИ действително е на нивото от 2008г.– 5,6%, но се увеличава делът на трайно безработните лица и той достига 56% от безработните.
- Един от основните фактори за ниските нива на безработицата е намаление на работната сила в резултат на продължаваща миграция и задълбочаваща се демографска катастрофа.
- Броят на заетите български граждани с постоянни доходи от труд е с 200 хиляди по-малко в сравнение с 2008г., а това е определящото за всички социални системи.
- Пазарът на труда е изправен пред криза, породена от структурния характер на безработицата, задълбочаващите се несъответствия между търсенето и предлагането на труд и големия дял на неактивни лица, особено сред младежите до 24-годишна възраст (показател, по който България оглавява негативната класация в ЕС).
- На всеки 5 младежи един нито учи, нито работи. Според изследване на Еврофонд това неучастие на младежите на полето на труда ни струва около 2,3% от БВП и е почти двойно от ЕС, където е 1,2%.
- Следва да се посочи, че хората над 55-годишна възраст до 2 пъти по-трудно си намират работа и неслучайно 2/3 от българите са на мнение, че тази възрастова група е обект на дискриминация на пазара на труда. Затова и равнището на заетост на хората между 50 и 64-годишна възраст в България е само 58%.
- Демографската криза поражда обезлюдяване на населени места и райони.

Задълбочават се вътрешнотериториалните диспропорции в демографската структура на населението. Големи територии от държавата прогресивно се обезлюдяват. И това вече не са само погранични и отдалечени от големите градове места, а обширни райони и територии, от които дееспособното население се оттегля, младото поколение е изключително малко, общата културност и образованост рязко спадат, животът и отношенията се примитивизират.

Изводи

1. Икономическата и социалната обстановка в България не стимулира младите българи да създават и отглеждат свое поколение. Може да се направи изводът, че актуализираната Стратегия за демографско развитие 2012/2030, приета от правителството на Борисов, не работи. И след 2012 г. ражданията продължават да намаляват, а населението до 2018 г. е намаляло с нови 230 хиляди души.

2. Дългосрочната демографска криза се превръща в сериозен рисков фактор за стабилността на основните социални системи – пазар на труда, пенсионна система, здравна система, система за социална подпомагане, образователна система.

3. Намаляващата раждаемост е в резултат на нарастваща нестабилност и несигурност на младите хора за тяхното бъдеще и липса на гаранции за достоен живот. В настоящите политики продължават да присъстват неолибералните възгледи, налагащи оттегляне на държавата от управлението на демографското възпроизводство и предоставяне на отговорността в тази област главно върху семейството и отделната личност. До голяма степен те се поддържат и от сегашното управление. Силното разслоение на обществото и увеличаване на неравенството през последните 28 години е съществена пречка за преодо-

ляване на негативните демографски процеси. Ако това не бъде осъзнато, никакви стратегии и планове няма да променят процесите на топене и застаряване на нацията.

4. Етническите тенденции в раждаемостта не могат и не бива да бъдат подценявани. Познавайки условията на живот, в които живеят една голяма част от ромите, политиката за повишаване на детското благосъстояние не може да пренебрегва нуждата от цялостна и трайна интеграция на ромите в българското общество.

5. Необходима е устойчива, последователно провеждана демографска политика, независима от политическите промени и конюнктура. Плахи и недостатъчно резултатни са опитите да се съхранят функциите на социалната държава и активната ѝ намеса в търсенето на изход от демографския срив. Това създава предпоставки за непоследователност, несистемност и нестабилност в провеждането на мерките за стимулиране на демографското възпроизводство.

Не може да има доверие в обществото, когато след ежегодното увеличаване на семейните помощи и добавки през 2005–2009 г. следва дълъг период на замразяване на основните социални плащания от правителствата на ГЕРБ. Ако няма стабилност, прогнозируемост и доверие на обществото, то реагира, а последствията се преодоляват трудно и бавно.

6. На средствата за стимулиране на демографския растеж трябва да се гледа като на социални вложения с висока възвращаемост, а не като на допълнително финансово бреме. Често оправдания за ниските размери на поощренията в областта на демографското възпроизводство се търсят с недостига на финансови ресурси, с ниските темпове на икономическо развитие, с продължителната криза. Всъщност проблемът е в това, че разходите за демографска политика не се оценяват като социални инвестиции, които имат възвръщаемост в бъдеще чрез повишени качествени характеристики на човешкия капитал. Балансираното демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешкия капитал се превръщат все повече в основен елемент на националната сигурност.

7. Липсват трайни мерки за улесняване съвместяването на професионалния и семейния живот. Достъпът до детски ясли и градини не е гарантиран за всички деца. Разширяване на социалните услуги за семейства и деца далеч изостава от нуждите.

8. Важни са действията, свързани с реформа в образователната система. Трябва да се намали делът на ранно отпадналите деца от училище и да се помогне завършващите образование по-лесно да направят прехода си от учебното заведение до сигурна и качествена заетост, гарантираща нормални доходи за издръжка на семейството.

9. Необходима е промяна във функционирането на здравната система. Качеството на детското и майчиното здравеопазване не е на нужното ниво. Вместо инструмент, здравната политика в момента е ням свидетел на случващото се в демографското развитие на населението. Тя се адаптира към негативните процеси, вместо да бъде дългосрочен и активен механизъм за преодоляването им.

10. Младите семейства живеят в несигурност – за кариерно развитие, за работа, за доходи, за условия, гарантиращи отглеждането на детето. Това стимулира продължаващите миграционни процеси на младежи до 30 г., които засилват тенденцията за стареене на нацията.

11. Необходими са комплексни мерки, които да осигурят заетост от над 78% във възрастовата група 20–64 г., поддържане на ниски равнища на младежка безработица – под 15%, както и съществено намаляване на броя на трайно безработните и обезверените.

12. Системата за социална защита осигурява слаба подкрепа за работещи родители, но едновременно с това не поощрява отговорното родителство сред семействата с най-ниски доходи.

13. Демографският проблем е нерешим без инвестиции за възходящо икономическо благосъстояние. Необходими са устойчив икономически растеж и стабилност, нарастване на икономическата активност и заетостта, ограничаване на безработицата, повишаване на доходите, подобряване на социалната и териториална инфраструктура и околната среда.

Реалистична цел пред България в дългосрочен план е да се постигне забавяне на темповете на намаляване броя на населението и осигуряване на устойчивост на тази тенденция. Успоредно с това е необходимо да се реализират комплекс от мерки за повишаване качеството на човешкия капитал.

Възможни мерки:

Стимулиране на отговорното родителство. Подкрепа за работещите родители.

1. Въвеждане на семейното подоходно облагане – работещите родители да получават данъчни облекчения за всяко едно дете.

2. Въвеждане на диференцирани ставки на ДДС за детски храни и стоки, учебници и учебни помагала.

- Съпътстващи услуги за гледане на дете и тяхната достъпност е силен мотив за семействата, когато решават дали да имат деца, или не.
- Създаване на национална програма с участието на общините, за изграждане на детски ясли и градини, където има недостиг на места.

- Ежегодно със Закона за държавния бюджет да се отделят нужните средства за реконструкция, модернизация и обзавеждане на училища, детски градини и ясли.
- Отпадане на таксите за детски ясли и градини като техният размер следва да бъде включен във финансирането на делегираните от държавата дейности.
- Подобряване на качеството на грижите в детските заведения чрез допълнителни субсидии от държавата и общините.
- В случай на неосигурен достъп до детско заведение родителите да бъдат компенсирани от държавата.
- Към университетите да се изградят центрове за гледане на малки деца на родители – студенти.
- Родителите студенти да бъдат целево стимулирани материално и да имат по-лесни възможности за ползване на обществото.
- Държавата, през бюджетите на университетите, да осигури допълнителни средства за изплащане на стипендии на родители-студенти, отглеждащи малки деца.

3.Обезщетението за отглеждане на дете от 1 до 2 години на осигурените майки трябва да е не по-ниско от размера на минималната работна заплата.

4.Право за получаване на парично обезщетение, ако майката се върне предсрочно на работа – пълен размер до 1 година на детето и 50% от 1 до 2 години.

5.„Осигурителна почивка” за работодатели, осигуряващи заетост на родители с малки деца. Ако държавата иска да насърчи наемането на родители с малки деца, то нека тогава заплати осигурителните вноски за сметка на работодателя за всяка майка, която отглежда дете до постъпването му в първи клас. Възвращаемостта от подобна мярка надвишава разходите от нейното въвеждане – ще се повишат нивата на заетост на лица в трудоспособна възраст, ще намалееят разходите за социални плащания, ще се намали детската бедност.

6.Подкрепа за съвместяването на професионалните и семейните роли с функциите и отговорностите в домашна среда. Насърчаване на гъвкавите условия на труд – непълно и гъвкаво работно време, надомна и дистанционна работа. Намалено (гъвкаво) работно време за майките с деца от 1 до 3 години.

7.Актуализиране на семейните помощи в унисон с издръжката на семействата с деца. Нови критерии за по-ефективно и по-справедливо разпределение на детските добавки и семейните помощи като инструменти за подпомагане на семействата с деца в България. Обвързване на семейните помощи със социалните услуги и с цялостна оценка на грижите за детето в семейството.

8.Подкрепа за самотните майки, съпроводена със система за откриване и регистриране на съжителстващите двойки, които са във фактически брак (но не са счели за изгодно да го сключат), като целта е да се избегнат злоупотреби със социални помощи за самотни родители.

Осигуряване на условия за висок обхват на децата в образователната система, качествено образование и професионална квалификация.

1.Въвеждане на диференциран подход за размера на детските добавки, съобразен с посещението, успеха в училище и преминаването в по-висока степен на образование.

2.Образователна интеграция и реинтеграция.

- Идентифициране на ранно отпадналите от училище, реинтеграция и задържането им в образователната система.
- Изравняване качеството на образованието в големите и малките населени места.
- Допълнителна (целодневна) работа с децата.
- Продължаване на процесите на десегрегация в образованието.
- Стимулиране на семейства с деца, посещаващи общински и държавни детски заведения и училища.
- Осигуряване на средства за началото на учебната година, за деца до 16 години от бедни семейства.
- Безплатни учебници и учебни материали, покриване на транспортните разходи за всички ученици от средното образование.

3.Насочване на усилия, за да се даде „втори шанс” на младежите, които са напуснали преждевременно образователната система, да се интегрират в обществото. Повторно включване в образователната система и публична подкрепа за намиране и задържане на работа.

4.Увеличаване средствата по Националния план за действие по заетостта. Развитие на програми за стажуване, чиракуване и субсидирана заетост за млади хора. Програми за алтернативни грижи за деца – почасова грижа, програми за осигуряване на заетост за безработни лица над 55-годишна възраст за подпомагане отглеждането на деца на заети семейства, дневни центрове и др.

Условия за отглеждане на здрави български деца

1. Осигуреност на всяка община със звена за навременна, достъпна и качествена педиатрична и акушеро-гинекологична помощ, оборудвани с високотехнологична медицинска техника и специалисти.

2. Увеличаване на финансовите средства за първичната извънболнична помощ с цел повишаване на ефекта от женската и детска консултации.
3. Обвързване на пренеталната диагностика с изплащане на обезщетенията и помощите при бременност и раждане.
4. Целеви програми за здравна просвета и култура на хранене на децата, бременните и родилките.
5. Разширяване на обхвата на извънболничната дентална помощ в посока профилактика на оралните заболявания на децата от 0 до 18-годишна възраст.
6. Стимули за специализация и професионално израстване на медицинските кадри с педиатрична и АГ профили.
7. Специализирани програми за повишаване на сексуалната култура на учениците и младите хора и прилагане на семейното планиране при осъществяване на репродуктивните им нагласи.
8. Държавна политика за подпомагане (финансово, образователно и т.н) за лекуване на всички форми на стерилитет. Включване на лечението на безплодието като клинични пътеки, финансирани от Здравната каса.
9. Осигуряване на необходимите финансови средства за подкрепа на семействата за раждане на дете чрез метода асистирана репродукция.
10. Мерки за стриктно прилагане на действащото законодателство при ранните раждания от малолетни майки.
11. Засилване на контрола за прилагане на законодателството за защита на труда на жените и майчинството.

Ефективни политики в областта на миграцията и интеграцията

1. Нова Национална стратегия за миграция и интеграция, отчитаща променената външнополитическа среда, отстояване на националните интереси и конкретни мерки за стимулиране на връщането на образованите българи в трудоспособна възраст обратно в страната.

Политика за възрастните хора

1. Преизчисляване на пенсиите с актуалния среден осигурителен доход.
2. Стимули за доброволно оставане на възрастните хора в заетост. Разширяване на съществуващите гъвкави елементи за насърчаване на по-дългото оставане на пазара на труда. Всяка година стаж след придобиване право на пенсия да носи по-голям процент, например: 1 г. – 4, 2 г. – 4.5, 3 г. – 5.
3. Профилактика и ранна диагностика, особено на групите заболявания, които водят до висока смъртност.
4. Създаване на допълнителен фонд за дългосрочна грижа за възрастни (и хора с увреждания).
5. Приемане на Закон за възрастните хора.

Направление Публични политики и анализи

София

16.07.2018г

